

**T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**NAR ÜRETİMİ YAPAN ÜRETİCİLERİN SOSYO EKONOMİK YAPILARININ
VE ÜRETİM SORUNLARININ BELİRLENMESİ: ANTALYA İLİ MANAVGAT
İLÇESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ayşegül BOZLAĞAN
(143106001)**

Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

**I. Danışmanı: Prof. Dr. Koray ÖZRENK
II. Danışman :Doç Dr. Nurhan KESKİN**

**Haziran, 2019
SİİRT**

Haziran-2019
SİİRT

TEZ KABUL VE ONAYI

Ayşegül BOZLAĞAN tarafından hazırlanan “Nar Üretimi Yapan Üreticilerin Sosyo Ekonomik Yapılarının ve Üretim Sorunlarının Belirlenmesi: Antalya İli Manavgat İlçesi Örneği” adlı tez çalışması 19/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile Siirt Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TERİN

Danışman

Prof. Dr. Koray ÖZRENK

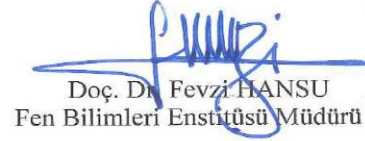
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mine PAKYÜREK

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Fevzi HANSU
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖN SÖZ

Nar ılıman iklim meyvesi olup, ülkemiz narın anavatanı sınırları içerisinde yer almaktadır. Akdeniz, nar yetiştiriciliği bakımından ekonomik değere sahip olup, bölgede yer alan Antalya ili nar yetiştiriciliğinde birinci sırada yer almaktadır. Bu nedenlerden dolayı, çalışmamızda Antalya ili, Manavgat ilçesinde nar yetiştiriciliği yapan üreticiler seçilerek, sosyo ekonomik yapıları ve üretim sorunlarının tespiti amaçlanmıştır.

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca ve tez çalışmamda, değerli bilgi, tecrübe ve zamanını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan saygıdeğer danışman hocam; Prof. Dr. Koray ÖZRENK' e, tez konumun belirlenmesinden, çalışmamın son aşamasına kadar geçen sürede kıymetli zamanını, yorumlarını ve tecrübesini hiçbir zaman benden esirgemeyen sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Terin' e, yardımlarını ve değerli zamanını esirgemeyen sayın Dr. Öğr. Üyesi Nazire MİKAİL'e, Manavgat Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü'nde görevli mesai arkadaşlarıma, çalışmaya katılıp anketleri sabırla cevaplayan nar üreticilerine ve bu zorlu tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen sevgili aileme ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşegül BOZLAĞAN
SİİRT-2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR VE SİMGELERLİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	7
3.MATERYAL VE METOT.....	11
3.1. Materyal	11
3.2. Yöntem.....	11
3.2.1. Örnek Hacminin Belirlenmesi	11
3.2.2. Anket Formlarının Hazırlanması	12
3.2.3. Anket Uygulaması	12
3.2.4. Verilerin Değerlendirilmesi Yöntemi	14
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	15
4.1. Üreticiler İle İlgili Bilgiler	15
4.1.1. Üreticilerin Tarımsal Faaliyetleri.....	17
4.1.2. Üreticilerin Nar Üretim Bilgileri	20
4.1.3. Üreticilerin Nar Pazarlama Bilgileri	26
4.1.4. Üreticilerin Tarımsal Örgütlenme Olanakları.....	34
4.1.5. İşletmelerin Nar Üretimi ve Zirai Bilgileri.....	36
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	40
5.1. Sonuçlar	40
5.2. Öneriler	41
6. KAYNAKLAR.....	43
ÖZGEÇMİŞ.....	46

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Türkiye’ de yıllara göre nar üretimi	1
Tablo 1.2. Türkiye’ de 2017- 2018 yıllarına göre yaş meyve ihracatı yapılan ilk beş ürün	2
Tablo 1.3. Türkiye’ de 2017-2018 yıllarına göre yaş meyve ihracatı yapılan ilk beş ülke	2
Tablo 1.4. Türkiye’ de 2017-2018 yıllarında yaş meyve ihracatı yapılan ilk beş il....	3
Tablo 1.5. Antalya ili nar üretimi	4
Tablo 1.6. 2018 yılı Antalya ilinde ilçeler bazında nar üretimi	4
Tablo 1.7. Manavgat ilçesi bitkisel üretim değerleri	5
Tablo 1.8. Manavgat ilçesi meyvecilik üretim miktarı.....	5
Tablo 1.9. Manavgat ilçesi nar üretim miktarı.....	6
Tablo 1.10. Manavgat ilçesi Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı nar üretim alanları	6
Tablo 4.1. Üreticilerin cinsiyet durumu	15
Tablo 4.2. Üreticilerin yaş ve nüfus özellikleri.....	15
Tablo 4.3. Üreticilerin eğitim durumu	16
Tablo 4.4. Üreticilerin ikamet durumu	16
Tablo 4.5. Üreticilerin sosyal güvence durumu	16
Tablo 4.6. Üreticilerin toplam yıllık gelirleri içinde nar üretiminin payı	18
Tablo 4.7. Üreticilerin önümüzdeki yıllarda nar üretimi hakkındaki düşünceleri	19
Tablo 4.8. Üreticilerin nar için tarım sigortası yaptırmama nedenleri	20
Tablo 4.9. Üreticilerin nar yetiştiricilik bilgileri	21
Tablo 4.10. Üreticilerin nar üretimi için biyolojik mücadele istememe nedenleri.....	24
Tablo 4.11. Üreticilerin nar üretimi için organik tarım/iyi tarım uygulamaları istememe nedenleri.....	25
Tablo 4.12. Üreticilerin sulamada karşılaştıkları sorunlar	26
Tablo 4.13. Nar üreticilerinin ürünlerini pazarlama durumları	27
Tablo 4.14. Nar üreticilerinin ürünlerini satış şekli.....	27
Tablo 4.15. İşletmelerin nar üretim bilgileri	28
Tablo 4.16. Nar üreticilerinin ürünlerini hasat şekli.....	29
Tablo 4.17. Nar üreticilerinin ürünlerini pazarlamada karşılaştıkları sorunlar	29
Tablo 4.18. Nar üreticilerinin ürünlerini depolama durumları.....	30
Tablo 4.19. Nar üreticilerinin ürünlerini sınıflandırma durumları	31
Tablo 4.20. Nar üreticilerinin borçlanma durumları.....	31
Tablo 4.21. Nar üreticilerinin son 5 yılda nar dikim alanlarında değişiklik durumu	32
Tablo 4.22. Nar üreticilerinin sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumları	34
Tablo 4.23. Nar üreticilerinin destekler hakkındaki düşünceleri	38
Tablo 4.24. Nar üreticilerinin erkenci nar çeşidi istememe nedenleri	38

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Türkiye’ de nar üretiminin yoğun olarak yapıldığı ilk beş ilin haritada gösterimi... ..	3
Şekil 3.1. Manavgat ilçesinde anket yapılan mahalleler... ..	13
Şekil 4.1. Üreticilerin sosyal güvence durumu	17
Şekil 4.2. Üreticilerin tarım dışı faaliyet durumu	17
Şekil 4.3. Üreticilerin nar için tarım sigortası yaptırma durumları	19
Şekil 4.4. Anket yapılan işletmelerdeki nar çeşitlerinin dağılımı	21
Şekil 4.5. Anket yapılan işletmelerin gübreleme işleminde karşılaştıkları sorunlar	22
Şekil 4.6. Anket yapılan işletmelerin düzenli olarak kimyasal mücadele uygulaması	23
Şekil 4.7. Anket yapılan işletmelerin biyolojik mücadele hakkındaki düşünceleri .	23
Şekil 4.8. Anket yapılan işletmelerin organik tarım/ iyi tarım hakkındaki düşünceleri	25
Şekil 4.9. Anket yapılan işletmelerin nardan elde ettikleri gelir hakkındaki düşünceleri	28
Şekil 4.10. Üreticilerin ürünü satarken fiyat bakımından rekabet durumları	30
Şekil 4.11. Üreticilerin nar alanlarını gelecekte genişletme nedenleri.....	33
Şekil 4.12. Üreticilerin nar yetiştiriciliği yerine yapmayı düşündükleri ürünler	33
Şekil 4.13. Üreticilerin nar yetiştiriciliğinde değişiklik yapmak istememe nedenleri	34
Şekil 4.14. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler	35
Şekil 4.15. Üreticilerin üyelikten memnun olma sebepleri	35
Şekil 4.16. Üreticilerin üyelikten memnun olmama sebepleri	36
Şekil 4.17. Üreticilerin tarımsal alandaki yeniliği benimseme durumları.....	37
Şekil 4.18. Üreticilerin bölgeleri için kazandığı düşündükleri tarımsal ürünler.....	39

KISALTMALAR VE SİMGELERLİSTESİ

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
AKİB	: Akdeniz İhracatçı Birlikleri
BAĞ-KUR	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
MA	: Modifiye Atmosfer
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

<u>Simge</u>	<u>Açıklama</u>
da	: Dekar
ha	: Hektar
kg	: Kilogram
m	: Metre
TL	: Türk lirası

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

NAR ÜRETİMİ YAPAN ÜRETİCİLERİN SOSYO EKONOMİK YAPILARININ VE ÜRETİM SORUNLARININ BELİRLENMESİ: ANTALYA İLİ MANAVGAT İLÇESİ ÖRNEĞİ

Ayşegül BOZLAĞAN

Siirt Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

Danışman : Prof. Dr. Koray ÖZRENK

2019, 46 + ix Sayfa

Çalışmanın amacı, Antalya ili Manavgat ilçesinde nar üretimi yapan işletmelerin sosyo ekonomik yapılarını, ayrıca işletmelerin üretim ve pazarlamada karşılaştıkları sorunları ve gelecekte nar üretimi ile ilgili düşüncelerini belirlemektir. Çalışmanın ana materyalini Manavgat ilçesinde nar üretimi yapan ve oransal örnekleme yöntemiyle belirlenen 73 adet işletmeden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır.

Çalışmada, üreticilerin yaş ortalamasının 55,44, deneyiminin 11,66 yıl, ortalama çocuk sayısının 2,76, ortalama nar hasadının 63,807 ton, nar bahçelerinin %98,6'sında Hicaznar çeşidinin yetiştirildiği belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada işletmelerin ortalama 20,305 dekar alanda nar yetiştiriciliği yaptıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmada üreticilerin %38,4'ünün kesinlikle nar üretimini bırakmayı düşündüğü, %4,1'inin ilk fırsatta kapasitesini arttırmayı düşündüğü ve %49,3'ünde bu hali ile devam etmek istediği belirlenmiştir. Çalışmada üreticilerin ilk başlarda nar üretiminden elde edilen kazancın iyi olması nedeniyle yetiştiriciliğini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Anket çalışmasına katılan işletmelerin ürünlerini depolama imkanının olmaması ve ürün pazarlama amacıyla kooperatifleşmenin olmadığı için sıkıntı yaşadıkları belirlenmiş olup, üretim bölgesinde nar pazarlama konusunda kurulacak olan kooperatiflerin, ürünü pazarlama faaliyetinde %95,9 oranında faydalı olacağını düşündükleri belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, İşletmelerin yetiştirdikleri nar ürünlerini pazarlama, ucuz girdi temini, işletme tesisi ve depolama gibi sorunların çözümü için üretici örgütünün (kooperatifinin) kurulmasına ihtiyaçları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manavgat, nar üretimi, sorunlar, sosyo-ekonomik yapı

ABSTRACT

MS THESIS

IDENTIFICATION OF SOCIO-ECONOMIC STRUCTURES AND PRODUCTION PROBLEMS OF POMEGRANATE PRODUCERS: SAMPLING OF MANAVGAT, DISTRICT OF ANTALYA

Ayşegül BOZLAĞAN

**The Graduate School of Natural and Applied Science of Siirt University
The Degree of Master of Science Of Horticulture**

Supervisor : Prof. Dr. Koray ÖZRENK

2019, 46 + ix Pages

The aim of the study is to determine socio-economic structures of the enterprises producing pomegranate in Manavgat, District of Antalya, as well as problems encountered by the enterprises in production and marketing, and their consideration on pomegranate production in the future. The core material of the study is the primary data obtained from 73 enterprises producing pomegranate in Manavgat District, who are determined using proportional sampling method.

It has been established in this study that the average age of the farmer is 55.44, that their average experiences are 11.66 years, that the average number of a child that they have is 2.76, that their pomegranate harvest is 63,807 tons, that in 98.6% of pomegranate orchard, Hicaznar pomegranate variety is cultivated. It has been further ascertained in the study that the enterprises cultivate pomegranate on an average of 20,305 decares. Besides, it has been determined that 38.4% of the producers are definitely considering lay off of the pomegranate production, 4.1% consider to increase their capacity at the earliest opportunity and 49.3% wish to continue as is. In the study, it was found that the producers prefer the pomegranate cultivation because of well profit gained initially from the production thereof. It has been assessed that the enterprises participating in the questionnaire study has no storage means for their products, and that they have difficulties due to lack of becoming a cooperative on marketing of products, and they consider that the cooperatives to be established on pomegranate marketing in the production zone would 95.9% come in useful in the product marketing activities.

In accordance with the results obtained from the research, the enterprises in question need to be established producer organization (cooperative) to find a solution to the problems such as marketing of the their pomegranate products, low input cost, operating facility and storage.

Keywords: Manavgat, pomegranate production, problems, socio-economic structure

1. GİRİŞ

Myrtiflorae takımının *Punicaceae* familyasının *Punica* cinsine bağlı olan narın, en önemli türü *Punica granatum L.`dur* (Vardin ve Abbasoğlu, 2004). Anavatanı bazı kaynaklara göre Güney ve Güney-Batı Asya, bazı kaynaklara göre ise İran, Güney Kafkasya ile birlikte Türkiye’de bu coğrafi bölgeler arasında yer almaktadır (LaRue, 1980; Elyatem,1984; Godara, 1991). En çok nar üreten ülkeler Hindistan, İran, Çin ve Türkiye’dir (Kurt ve Şahin, 2013).

Nar tropik ve subtropik bir iklim meyvesi özelliği taşımaktadır (Zarei ve ark., 2011) ve genel olarak düşük rakımlı yerlerde yaygın olarak yetiştiriciliği yapılmakla birlikte, rakımı 1000 m’ ye kadar ulaşan bölgelerde de yetiştiriciliği yapıldığı bilinmektedir. Genelde dağınık olarak ağaç aralarında yetiştiriciliği yapılan narın, son yıllarda kapama bahçe şeklinde üretimi yaygınlaşmıştır. Özellikle Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgeleri nar yetiştiriciliği için en uygun iklim koşullarına sahiptir (Özgüven ve Yılmaz, 2000). Türkiye’de üretimi yoğun olarak yapılan nar çeşitleri; Hicaznar, Fellahyemez, Silifke Aşısı, Beynarı, Suruç, Ernar, Erdemli-Aşınarı çeşitleridir (Özalp, 2010).

Ülkemizde nar üretimine bakıldığında; 291.490 da toplam nar üretim alanı, 16.219.485 adet toplam ağaç sayısı, 537.847 ton üretim miktarı ve ağaç başına verim ortalama 40 kg’dır (TUİK, 2018).

Tablo 1.1. Türkiye’ de yıllara göre toplam nar üretimi

Yıllar	Toplu meyveliklerin alanı (Dekar)	Toplam ağaç sayısı (Adet)	Meyve veren ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Ton)
2014	304.548	17.789.848	11.755.997	397.335
2015	307.511	17.382.612	13.310.323	445.750
2016	305.302	17.340.592	13.858.784	465.200
2017	297.669	16.784.155	13.661.560	502.606
2018	291.490	16.219.485	13.574.229	537.847

Kaynak: (TUİK, 2014-2018)

Akdeniz İhracatçı Birlikleri (AKİB) 2017/2018 Ocak-Temmuz verilerine göre; ülkemizde yaş meyve ve sebze ihracatı, 2018 yılının ilk yedi ayında bir önceki yılın

aynı dönemine kıyasla miktarda %16, değerde %19 artış ile yaklaşık 1,27 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Taze meyve ihracatı ise miktarda %38, değerde %30 oranında artış göstererek ve 493,4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

2017-2018 (ocak-temmuz ayı) Türkiye geneli yaş meyve ihracatında ilk beş ürün sırasıyla kiraz-vişne, şeftali, elma, nar ve kayısıdır. Bu dönemde en çok ihracat yapılan ülkeler sırasıyla Rusya Federasyonu, Irak, Almanya, Romanya ve Ukrayna' dır. Yine aynı dönemde Türkiye geneli yaş meyve ihracatında ilk beş il sırasıyla Antalya, Mersin, Hatay, Bursa ve Trabzon olmuştur (AKİB, 2017-2018).

Tablo 1.2. Türkiye' de 2017-2018 yıllarına göre yaş meyve ihracatı yapılan ilk 5 ürün

2017-2018 (OCAK-TEMMUZ) TÜRKİYE GENELİ YAŞ MEYVEDE İHRACAT YAPILAN İLK 5 ÜRÜN									
	Ürünler	Ocak-Temmuz 2017		Ocak-Temmuz 2018		Değişim Oranı (%)		2018 Payı (%)	
		Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar	Değer	Miktar	Değer
1	Kiraz, Vişne	59.676.059	158.767.283	75.809.019	161.483.834	27	2	12	33
2	Şeftali	57.918.687	51.095.167	86.397.676	67.684.272	49	32	13	14
3	Elma	120.932.092	29.017.730	134.237.843	61.818.881	11	113	21	13
4	Nar	63.421.642	32.284.927	83.831.615	42.282.032	32	31	13	9
5	Kayısı	58.056.611	41.408.252	69.262.682	40.205.638	19	-3	11	8

Kaynak: (AKİB, 2017-2018)

Not: Ürünler, 2018 yılı FOB (\$) değerlerine göre sıralanmıştır

Tablo 1.3. Türkiye' de 2017-2018 yıllarına göre yaş meyve ihracatı yapılan ilk 5 ülke

2017-2018 (OCAK-TEMMUZ) TÜRKİYE GENELİ YAŞ MEYVE İHRACATI YAPILAN İLK 5 ÜLKE									
	Ürünler	Ocak-Temmuz 2017		Ocak-Temmuz 2018		Değişim Oranı (%)		2018 Payı (%)	
		Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar	Değer	Miktar	Değer
1	Rusya Federasyonu	110.946.381	111.851.229	209.526.831	191.924.418	89	72	32	39
2	Almanya	35.231.544	96.674.897	41.235.453	103.068.643	17	7	6	21
3	Irak	197.479.906	48.508.655	201.521.672	46.658.137	2	-4	31	9
4	Romanya	9.335.431	10.021.510	17.327.572	17.750.794	86	77	3	4
5	Hollanda	4.868.289	14.585.681	5.102.677	10.893.341	5	-25	1	2

Kaynak: (AKİB, 2017- 2018)

Not: Ürünler, 2018 yılı FOB (\$) değerlerine göre sıralanmıştır

Tablo 1.4. Türkiye’ de 2017-2018 yıllarına göre yaş meyve ihracatı yapılan ilk 5 il

2017-2018 (OCAK-TEMMUZ) TÜRKİYE GENELİ YAŞ MEYVE İHRACATI YAPILAN İLK 5 İL									
	Ürünler	Ocak-Temmuz 2017		Ocak-Temmuz 2018		Değişim Oranı (%)		2018 Payı (%)	
		Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar (kg)	Değer (Dolar)	Miktar	Değer	Miktar	Değer
1	Antalya	38.710.282	52.978.383	78.015.121	85.111.073	102	61	12	17
2	Mersin	91.195.835	52.414.976	132.684.570	78.642.817	45	50	21	16
3	Hatay	75.853.545	51.303.757	105.744.632	72.142.301	39	41	16	15
4	Bursa	11.382.098	40.146.345	16.937.401	44.324.108	49	10	3	9
5	Trabzon	47.394.193	47.706.878	44.567.417	41.260.328	-6	-14	7	8

Kaynak: (AKİB, 2017-2018)

Not: Ürünler, 2018 yılı FOB (\$) değerlerine göre sıralanmıştır

Bölgelere göre nar üretim miktarı incelendiğinde 304.045 ton ile Akdeniz Bölgesi birinci, 166.430 ton ile Ege Bölgesi ikinci ve 57.883 ton ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi üçüncü sırada yer almaktadır (TUİK, 2018). Ülkemiz nar üretiminde ilk beş sırada yer alan iller sırasıyla Antalya (123.880 ton), Muğla (87.306 ton), Mersin (83.159 ton), Adana (67.688 ton) ve Denizli (44.129 ton)’dir (TUİK, 2018).

Şekil 1.1. Türkiye’de nar üretiminin yoğun olarak yapıldığı ilk beş ilin haritada gösterimi

Yukarıda verilen üretim miktarlarına bakıldığında, Antalya ülkemiz nar üretimi bakımından birinci sırada yer almaktadır. Bu nedenle çalışmamızın Antalya ili Manavgat ilçesinde yürütülmesi ülkemiz nar üretimi, üretimde yaşanan zorluklar ve üretici sorunlarının tespiti açısından önemlidir.

Tablo 1.5. Antalya ili nar üretimi

Yıllar	Toplu meyveliklerin alanı (Dekar)	Toplam ağaç sayısı (Adet)	Meyve veren ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Ton)
2014	55.819	3.251.677	2.621.543	108.786
2015	57.373	3.334.156	2.675.648	107.237
2016	56.252	3.302.686	2.797.054	111.041
2017	55.786	3.190.176	2.668.679	113.040
2018	55.172	3.083.176	2.715.451	123.880

Kaynak: (TUIK, 2014-2018)

Muratpaşa, Konyaaltı, Kepez, Döşemealtı, Aksu, Gazipaşa, Alanya, Manavgat, Serik, Kemer, Kumluca, Finike, Demre ve Kaş Antalya'nın sahil kesim ilçeleri olup, bu ilçe merkezlerinin denizden yüksekliği 5-44 m arasındadır. Korkuteli, Elmalı, Gündoğmuş, Akseki ve İbradı ilçeleri ise yayla kesimi ilçeleridir. Yayla kesimi ilçelerinin denizden yüksekliği 900-1000 m arasındadır.

Antalya iklim ve topoğrafik yapısının geniş ölçüde farklılık göstermesi çok çeşitli bitkisel ve hayvansal ürün yetiştiriciliği yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu özelliğinde dolayı da bölgede polikültür tarımı yaygın olarak yapılmaktadır (Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü).

Tablo 1.6. 2018 yılı Antalya ilinde ilçeler bazında nar üretimi

İlçeler	Toplu Meyveliklerin Alanı (Dekar)	Toplam Ağaç Sayısı (Adet)	Meyve Veren Ağaç Sayısı (adet)	Üretim (Ton)
Akseki	30	1.772	1.200	31
Aksu	9.000	547.000	485.000	24.250
Alanya	1.050	75.250	75.150	3.006
Demre	445	6.285	5.950	298
Döşemealtı	7.979	327.060	326.260	16.313
Finike	4.710	235.550	185.500	12.985
Gazipaşa	1950	105.500	96.500	3.378
Gündoğmuş	61	6900	5800	128
Kaş	3000	149.000	99.000	1.980
Kemer	250	13.000	12.500	259
Kepez	3.349	301.140	243.616	9.745
Konyaaltı	3.848	234.830	203.695	8.963
Korkuteli	70	6.000	4.100	131
Kumluca	5.000	275.500	230.500	6.915
Manavgat	6.200	360.069	303.550	13.655

Muratpaşa	0	1000	1000	41
Serik	8.200	436.970	435.950	21.798
İbradı	30	350	180	4

Kaynak: (TUIK, 2018)

Antalya ili nar üretimi bakımından birinci sırada yer aldığından bu çalışmada üretici sayısı, üretim alanı ve üretim miktarı açısından önemli ekonomik değere sahiptir. İlçelere göre nar üretim miktarı incelendiğinde 24.250 ton ile Aksu birinci, 21.798 ton ile Serik ikinci, 16.313 ton ile Döşemealtı ilçesi üçüncü, 13.655 ton ile Manavgat ilçesi dördüncü ve 12.985 ton ile Finike ilçesi beşinci sırada yer almaktadır. Çalışmada Manavgat ilçesi mahalleleri seçilmiştir (TUIK, 2018).

Manavgat ilçesinde 423.360 dekar tarım alanı mevcuttur. 6.232,20 ha arazide meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. 28.500 da ile Zeytin birinci sırada, Turunçgil 17.660 da ile ikinci sırada ve nar 6.200 da'lık üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 1.7. Manavgat ilçesi bitkisel üretim değerleri

Sıra	Ürün Adı	Üretim Alanı (ha) 2017 (2.Ekilişler Hariç)	Üretim miktarı (Ton/Adet) (2. Ekilişler Dahil)	Üretim Alanı (ha) 2018 (2.Ekilişler Hariç)	Üretim miktarı (Ton/Adet) (2. Ekilişler Dahil)
A	Tarla Bitkileri	18.481,7	144.054,20	18.370,50	144.476
B	Örtü Altı Sebze	1.213,6	98.812,52	1.221,8	102.675
C	Açıkta Sebze	3.301,10	155.135,00	3.236,30	148.360,175
D	Meyvecilik (Örtüaltı Dahil)	5.701,8	89.546,75	6.232,20	113.391,7
E	Süs Bitkileri	55,5	8.005.000 (Adet)	56,5	9.255.000(Adet)

Kaynak: (Manavgat Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, 2018)

Tablo 1.8. Manavgat ilçesi meyvecilik üretim miktarı

Ürün Adı	Üretim Alanı (da) 2017	Üretim miktarı (ton) 2017	Üretim alanı (da) 2018	Üretim miktarı (ton) 2018
Zeytin	26.500	13.659,5	28.500	11.994,5
Portakal	15.300	43.111,5	15.750	48.024
Nar	6.200	11.338	6.200	13.659,75
Muz	1.240	9.920	3.400	27.200

Kaynak: (Manavgat Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, 2018)

Tablo 1.9. Manavgat ilçesi nar üretim miktarı

Yıllar	Toplu meyveliklerin alanı (Dekar)	Toplam ağaç sayısı (Adet)	Meyve veren ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Ton)
2014	5.703	330.370	284.650	11.089
2015	6.330	366.169	285.700	10.742
2016	6.300	365.909	286.420	10.518
2017	6.200	359.959	283.450	11.346
2018	6.200	360.069	303.550	13.655

Kaynak: (TÜİK, 2014-2018)

Tablo 1.10. Manavgat ilçesi Çiftçi Kayıt Sistemine Kayıtlı (ÇKS) nar üretim alanları

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018
Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) Kayıtlı Nar Üretim Alanları (da)	5.655,79	5.588,724	5.540,131	5.270,063	5.070,734

Kaynak: (Manavgat Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, 2014-2018)

Bu çalışma Manavgat ilçesi nar üreticilerinin sosyo ekonomik yapılarını ve üretim sorunlarını incelemek amacıyla 2017-2018 üretim döneminde yapılmıştır ve bu alanda yapılan ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Özalp ve Yılmaz (2013), “Antalya ili nar üretiminde girdi kullanımı, kârlılık ve verimlilik analizi” konulu çalışmada, Antalya ili Merkez (Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa, Aksu, Döşemealtı) ve Serik ilçelerindeki 75 adet üretici ile anket yöntemi kullanarak araştırma yapmıştır. 2010 yılına ait olan araştırma verileriyle nar üretiminde girdi kullanımı, maliyet, kârlılık ve verimlilik düzeylerinin analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda birim alana nar üretim masrafı, 1382,27 TL/da⁻¹ olarak belirlenmiştir. Bu üretim masraflarına karşılık olarak, 1946,68 kg/da⁻¹ nar verimi elde edilmiştir. Ortalama brüt ve net kâr değerleri sırası ile 1084,12 TL/da⁻¹ ve 311,66 TL/da⁻¹ olarak hesaplanmıştır. Toplam faktör verimliliği değerleri 1 TL’lik üretim masrafı karşılığı 0.23 TL net kâr elde edildiğini göstermektedir.

Yılmaz ve Yılmaz (1998), “Akdeniz Bölgesi ve Antalya İli Tarım İşletmelerinin Başlıca Özellikleri” adlı çalışmalarında ülkemiz tarım işletmelerinin yaklaşık %12.5’inin Akdeniz bölgesinde ve ortalama işletme genişliğinin; bölgede 40,1 da, Antalya ilinde ise 35 da olduğunu ve işlenebilir tarım topraklarının % 31,7’sinin sulanabildiği bölgede, Antalya ilinin sulama oranı %23,2’dir. Bölgede birim alandan elde edilen üretim değeri Türkiye ortalamasının iki katından fazladır. Akdeniz bölgesi ve Antalya ili işletmeleri, ülkemiz tarım işletmelerinden oldukça iyi bir durumdadır. Bölgede yer alan Toros dağlarındaki işletmelerin üretim teknolojileri ve yaşam standartları yönünden önemli yetersizliklerle karşı karşıya oldukları, bölge tarımının bitkisel üretim ağırlıklı olup, hayvancılığın yeterince gelişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bakan ve Paksoy (2005), GAP 4. Tarım Kongresi’nde “Tarım Sektörünün Türkiye Ekonomisine Katkısı” konulu çalışmalarında, ülkemizde gelir dağılımının iyileştirilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması için tarım sektörünün güçlendirilmesi ve sürekli desteklenmesi gerektiği ve tarım sektörüne yönelik teşviklerin artırılması, çiftçilere ucuz ve kaliteli girdi temininin sağlanması ve tarım sektörüne verilen desteklerin artarak sürdürülmesi gerektiği sonucuna varmışlardır.

Kızılaslan ve Yalçın (2012), Ülkemizde yaş meyve ve sebze sektöründe kayıt dışılık, düzenli ve sağlıklı bir çiftçi kayıt sisteminin kurulmaması, ürünün tüketiciye ulaşana kadar geçen sürede devreye giren komisyonlar yaş meyve ve sebze sektörünün en önemli sorunlarıdır. Günümüzde sadece üretmek yeterli değildir. Yaş meyve ve sebzelerin pazarlanması aşamasında yeterli ürün borsalarının bulunmaması, üreticinin ürettiği ürünü hak ettiği değerden pazarlayamamasına ve ihracat değeri olan ürünlerde

fiyat ve kalite istikrarsızlığına yol açmaktadır. Ürün borsalarının kurulması ile yaş meyve ve sebze sektöründe fiyat istikrarı sağlanması, üretimde “işletme” bilincinin geliştirilmesi ve örgütlenme sektör için mutlak bir koşuldur.

Eroğlu ve ark. (2011) Anket verileri ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Gaziantep, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır; Mardin ve Siirt illerinde yürütülen “Güneydoğu Anadolu Bölge'sinde Nar (*Punica Granatum* L.) Üretimi ve Pazarlanması” konulu çalışmada tarım sigortası ve üretici birliklerinin kurulmasının önemini açığa çıkarmıştır.

Özalp (2010) “Antalya İlinde Nar Üretiminin Ekonomik Analizi” başlıklı çalışmada, Antalya’ da nar üretimi yapan tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik özelliklerini incelemiş ve bu işletmelerde nar üretim faaliyetinin ekonomik yapısı ve sorunlarını ortaya koymuş ayrıca çalışma kapsamında narın dünyada ve Türkiye’de üretimi, dış ticareti ile uygulanan politikalarda değerlendirilmiştir.

Çeltikçi Polat (2008) “Türkiye Ekonomisinde Nar ve Nar Türevleri” isimli çalışmada, Türk meyveciliğinde nar, bütün yönleriyle incelenmiş, üretim ve gelişme eğilimleri bölgesel ve kentsel düzeyde araştırılmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra Antalya nar üretiminde yaşanan patlamayı daha iyi anlatabilmek için Merkez, Finike ve Kumluca ilçelerinde yapılan anket çalışması sonuçları değerlendirilmiştir. Nar üretimi ile uğraşan işletmelerin cüce işletme niteliğinde olması ve eğitim düzeylerinin düşük olması, ürün depolama, pazarlama ve örgütsüzlük gibi nar üretimi ile ilgili temel sorunlar ele alınmıştır. Nar için uygun sulama sistemlerinin geliştirilmesi gerektiği, pazarın devamlılığını sağlamak için üretiminin çeşitlendirilmesi özellikle organik nar yetiştiriciliğine önem verilmesi, arazi toplulaştırma yapılmasının önemi, uygun depolama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve ürün pazarlamasında kooperatif sistemine geçilmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

Nalbur ve Sabır (2011) “Danelenmiş Narlarda Askorbik Asit ve Modifiye Atmosfer Paketlemenin Muhafaza Süresince Kalite Üzerine Etkileri” adlı çalışmada, modifiye atmosferde muhafazanın tek başına veya %1 askorbik asit uygulaması ile birlikte Hicaznar çeşidine ait danelerde 18 gün süreyle pazarlanabilir özelliklerini kaybetmeden muhafaza edilebileceği sonucuna varılmıştır.

Şahin (2013) “Antalya İli Nar Alanlarında Görülen Zararlılar ve Doğal Düşmanları” adlı çalışmada, Antalya merkez ve ilçelerinde yetiştirilen nar bahçelerinde 6 takımdan 12 familyaya ait 19 zararlı tür ve 8 tür yararlı böcek belirlemiştir. Bilinçsiz ilaç kullanımının neden olduğu narda kalıntı probleminin ihracatta önemli bir sıkıntı olması ve bu durumun çevre sağlığı ve doğal dengenin

korunmasını da tehdit etmesinden dolayı, zararlılar üzerine baskı kuran biyolojik mücadele etmenlerinin kullanılması ve biyolojik mücadeleye önem vererek, biyolojik mücadelenin teşvik edilmesini çalışma sonucunda önermiştir.

Güler (2016) Hicaznar nar çeşidinin meyve kalite özelliklerinin bölgelere göre değişiminin belirlenmesi amacıyla Ege (İzmir, Aydın, Denizli), Akdeniz (Antalya) ve Güneydoğu Anadolu (Şanlıurfa) Bölgelerinde bulunan toplam 9 bahçede yürütülmüş ve genel olarak en iri, kabuğu en kırmızı ve C vitamini içeriği en yüksek meyveler Akdeniz bölgesinde saptanmıştır.

Çoşgun Aydın (2011) Hicaznar nar çeşidinde gibberellik asit, bor ve kalsiyum uygulamalarının verim ve kalite üzerine etkilerinin belirlenmesi amacıyla, 2010 yılında Antalya ilinde kapama hicaznar nar bahçesinde, tam çiçeklenme ve tam çiçeklenmeden 30 gün sonra olmak üzere iki ayrı zamanda ve farklı dozlarda yapılan uygulamalar sonucunda, yapılan uygulamaların verimde ve çatlama da bir değişimin bulunmadığı, bor uygulamalarının meyve kabuğunu incelttiğini, gibberellik asit uygulamalarının ise meyve tutumunu arttırdığı, kalsiyum uygulamalarında ise toplam fenolik madde miktarında artış gösterdiğini çalışma sonucunda tespit etmiştir.

Özsayın (2012) “Antalya İli ve Çevresindeki Nar (*Punica granatum* L.) Bahçelerinin Beslenme Durumlarının, Bazı Meyve Kalite Kriterlerinin ve antioksidan Aktivitelerinin Belirlenmesi” başlıklı çalışmada, Antalya ili ve çevresindeki 60 farklı bahçeden 0-30 ve 30-60 cm olmak üzere iki farklı toprak derinliğinden toprak örnekleri almış, her iki derinlikteki toprak örneklerinde de tesktür, CaCO₃, organik madde, EC, pH, toplam N, alınabilir P, değişebilir K, Ca, Mg ve Na ile alınabilir Fe, Mn, Zn ve Cu içeriklerini ve aynı bahçelerden alınan yaprak örneklerinde N, P, K, Ca, Mg, Na, Fe, Mn, Zn ve Cu içeriklerini belirlemiştir. Çalışmada ayrıca her bahçeden temsili olarak alınan meyve örneklerinde meyve ağırlığı, meyve eni, meyve boyu, meyve kabuk kalınlığı, meyve kabuk rengi ve meyve suyunda suda çözünebilir kuru madde miktarı, C vitamini ve antioksidan aktivitesi tayinlerini yapmıştır. Çalışma sonucunda; toprak pH'sı ve topraktaki kireç miktarının nar bahçelerinde bitki besleme açısından sorun yaratabilecek düzeyde yüksek olduğunu, organik madde ve toprakta bitkiye elverişli Zn miktarlarının düşük olduğunu tespit etmiştir. Vejetatif aksamda ise Fe, Zn, Mn ve Cu bitki besin elementlerinin noksan olduğunu, meyve kalitesi bakımından bir sorun olmadığını belirlemiştir.

Cesur ve ark. (2015) Şanlıurfa'da yetiştirilen Hicaz Çeşidi nar tanesi kurutma işlemine tabi tutularak ‘nar tanesi kurusu’ (anardana) üretilmiştir. Şanlıurfa ili ve civarında artan nar plantasyonuna bağlı olarak kurutulmuş nar tanesinin, yıl boyu narın

uzun süre tüketiminin sağlanmasında en iyi yöntemlerden biri olarak görülebileceği ve bu ürüne katma değer özellik katarak bölge tarımı için yeni bir ticari ürün elde edilebilir.

Çelikyurt ve ark. (2005) Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından “Nar Çekirdeğinin Bazı Özellikleri ve Nar Çekirdeği Yağının Yağ Asiti Bileşimi” konulu çalışma sonucunda nar çekirdeği ve yağının sağlık ve beslenme amaçlı değerlendirme olanaklarının araştırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Turgut Yıldız (2012) “Akdeniz Bölgesi’nde Yetiştirilen Bazı Nar (*Punica granatum*, L.) Çeşit Ve Genotiplerinin antioksidan Aktiviteleri Ve Fenolojik Bileşenlerinin Belirlenmesi” başlıklı çalışmada Antalya ilinde nar çeşit ve genotiplerinin kimyasal özellikleri, antioksidan aktiviteleri ve fenolojik bileşenleri belirlemek için çalışılmıştır.

Çalışma sonucunda, nar çeşit ve genotipleri arasında en yüksek fenolojik madde ve flavanoid miktarı ile diğer örneklerden önemli düzeyde hicaznar nar çeşidi farklılık göstermiştir. Ayrıca pH ve SÇKM (Suda çözünebilir kuru madde) değerleri bakımından en yüksek değer tespit edildiği ve hicaznar çeşidi toplam şeker, glukoz ve fruktoz miktarı en yüksek örnek olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda hicaznar, Esinnar çeşidi ile 17-64 ve 19-12 genotipi kimyasal özellikleri, içerdikleri fenolik bileşenlerin çeşidi, yüksek fenolik ve antosiyanin madde miktarı ve antioksidan aktiviteleri nedeniyle sofralık tüketim, meyve suyu endüstrisi ve ıslah çalışmaları için önermektedir.

Kirpi (2010) “Derim Sonrası Sıcak Su Uygulamasının Hicaznar Çeşidinde Muhafaza Kalitesi Üzerine Etkisi” başlıklı çalışmada, hicaznar meyvelerini daha uzun süreli ve kaliteli bir şekilde muhafaza edebilmek için 55 C° 1 dk ve 50 C° 2 dk sıcak suya daldırma ve streçfilm ile ambalajlamanın daha iyi muhafaza olanağı sağlayarak narların kaliteli bir şekilde 4 ay muhafaza edilebileceği ve 7 günlük raf ömrü süresinin uygun olduğu sonucuna varmıştır.

Yapılan kaynak taramasında Antalya ili Manavgat ilçesinde nar üreticilerinin sosyo ekonomik yapılarının ve üretim sorunlarının belirlenmesi konusunda çalışma yapılmadığı, bu nedenle bölge üreticilerinin karşılaştığı sorunların anket yoluyla belirlenmesi ve çözüm önerileri ile katkı sağlanması amaçlanmıştır.

3.MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Antalya ili Manavgat ilçesinde nar yetiştiriciliği yapan ve oransal örnekleme yöntemiyle belirlenen 73 adet işletmeden anket yoluyla toplanan veriler oluşturmaktadır. Çalışmada ayrıca konu ile ilgili yayınlanmış istatistikler, raporlar ile yerli ve yabancı araştırmalardan faydalanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek Hacminin Belirlenmesi

Araştırmada anket sayısı, Antalya ili Manavgat ilçesi Tarım ve Ormancılık İlçe Müdürlüğü çiftçi kayıt sistemine kayıtlı işletme sayısı dikkate alınarak belirlenmiştir. Araştırmada anket yapılacak üretici sayısının belirlenmesinde Oransal Örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Newbold, 1995; Miran, 2002).

$$n = \frac{N * p * (1 - p)}{(N - 1)\sigma_{p_x}^2 + p(1 - p)}$$
$$n = \frac{429 * 0,5 * 0,5}{(428 * 0,00286989) + (0,5 * 0,5)} = 73$$

$$\sigma_{p_x}^2 = \left(\frac{r}{Z_{\frac{\alpha}{2}}} \right)^2 = \left(\frac{0,105}{1,96} \right)^2 = 0,00286989$$

Formülde;

n = Örnek hacmi

N = Ana kitledeki işletme sayısı(429)

$\sigma_{p_x}^2$ =Oranın varyansı (0,00286989)

p = Oran (0,5)

r = Ortalamadan izin verilen hata payı (%10,5)

$Z_{\frac{\alpha}{2}}$ = z cetvel değeri (1,96)

Örnek hacminin belirlenmesinde %95 güven sınırı %10,5 hata payı dikkate alınmıştır.

3.2.2. Anket Formlarının Hazırlanması

Bu araştırmada anket formu dzenlenmeden önce, nar üretimi ile ilgili kaynaklar incelenerek, ele alınan işletmelerin genel olarak sosyo ekonomik yapılarını ve nar yetiştiriciliği konusunu en iyi şekilde açıklayan anket soruları hazırlanmıştır.

Anket formunda söz konusu nar üreticilerinin nüfusu, eğitim durumu, yaşı, sosyal güvencesi, nar üretiminin nasıl yapıldığı, bahçe bakımı, nar üretiminden elde edilen gelir, işletmenin arazi varlığı, nar bahçesi alanlarındaki değişiklikler, nar üretiminde karşılaşılan sorunlar, çiftçi örgütlenmesinin önemi ve örgütlenmenin avantajı, piyasada oluşan nar fiyatı ve pazarlama ile ilgili sorunlar gibi gerekli verilere ulaşılabilecek sorulara yer verilmiştir.

3.2.3. Anket Uygulaması

Bu çalışma Manavgat ilçesinde 21.06.2017-21.06.2018 yıllarında tesadüfen seçilen 73 nar üreticisiyle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Anket formu ile 63 adet soru yöneltilerek üreticilerin ekonomik ve sosyal yapısını yansıtabilecek bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Anket formu Manavgat ilçesinin 24 mahallesinde toplam 73 üretici ile yapılmıştır. Bu mahalleler; Gündoğdu, Taşağıl, Yavrudoğan, Çolaklı, Hocalar, Aşağışıklar, Oymapınar, Bereket, Yeniköy, Çakış, Sağırın, Beşkonak, şişeler, Kısalar, Sarılar, Yukarışıklar, Uzunlar, Karaöz, Çardak, Ahmetler, Evrenseki, Denizyaka, Çavuşköy, Çayyazı mahalleleridir (şekil 3.1.).

3.2.4. Verilerin Değerlendirilmesi Yöntemi

Anketlerden elde edilen verilerinin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Üreticilerin sosyo demografik ve işletmecilik özelliklerine ait veriler yüzde ve frekans dağılımları şeklinde tablollaştırılmıştır. Bunun yanı sıra üreticilerin nar üretimi, pazarlaması ve gelecekte üretime devam edip etmemesine ilişkin düşünceleri de yüzde ve frekans çizelgeleri halinde sunulmuştur. Çalışmada ayrıca ilgili değişkenler arasında ilişki olup olmadığı, khi kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. İşletme büyüklüğü ile biyolojik mücadele yapma düşüncesi, işletme büyüklüğü ile Organik Tarım/ İyi Tarım Uygulamaları yapma isteği, işletme büyüklüğü ile piyasada oluşan nar fiyatlarından memnun olma durumu, işletme büyüklüğü ile depolama imkanı, işletme büyüklüğü ile üretim sezonunda nar üretimi için borçlanma durumu son olarak da işletme büyüklüğü ile tarımsal örgütlenme olanakları arasında ilişki olup olmadığı khi kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Üreticiler İle İlgili Bilgiler

Araştırmada anket yapılan 73 işletmenin %93,2' sini erkek, %6,8' sini kadın nar üreticileri oluşturmaktadır. Ayrıca üreticilerin yaş ortalamasının 55,44 çocuk sayısının 2,68 ve ailedeki fert sayısının da 3,37 olduğu görülmüştür. Özalp (2010) “Antalya İlinde Nar Üretiminin Ekonomik Analizi” başlıklı çalışmasında %52,38'inin erkek, %47,67'sinin kadın üreticilerden oluştuğu, işletmelerin yaş ortalamasının 49,93 olduğu ayrıca aile genişliği ortalamasının 5,13 olduğunu belirlemiştir. Ayrıca Çeltikçi Polat (2008) “Türkiye Ekonomisinde Nar ve Nar Türevleri” konulu çalışmasında üreticilerin %68'inin 40 yaş üstü olduğunu tespit etmiştir.

Tablo 4.1. Üreticilerin cinsiyet durumu

Cinsiyet	Oran (%)	Kişi Sayısı
Kadın	6.8	5
Erkek	93,2	68
Toplam	100,0	73

Tablo 4.2. Üreticilerin yaş ve nüfus özellikleri

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std sapma
Yaş	73	30	80	55,44	11,049
Çocuk sayısı	73	0	9	2,68	1,682
Ailedeki toplam birey sayısı	73	1	9	3,73	1,439

Ankete katılan üreticilerin eğitim durumuna bakıldığında ise %1,4' ünün okuryazar, %47,9'unun ilkokul, %12,3' ünün ortaokul, %27,4' ünün lise, %9,6'sının lisans ve %1,4' ünün yüksek lisans düzeyinde öğrenim görmüş olduğu, ayrıca üreticilerin %72,6'sının üretim yaptıkları mahallede, %23,3' ünün ilçe merkezinde ve %4,1' ininde il merkezinde ikamet ettikleri belirlenmiştir.

Özalp (2010), 7 yaşından büyük aile nüfusunun eğitim durumu değerlendirmiş, aile bireylerinin % 2,03'ünün okuma yazma bilmediğini, okuma yazma bilenler içerisinde de ilkokul mezunu olanların çoğunlukta (% 51,31) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte bölge işletmelerinde aile nüfusunun, %22,10'unun lise mezunu, bu karşı üniversite düzeyinde eğitim alanların oranının ise %13,29 olduğunu belirlemiştir. Çeltikçi Polat (2008), çalışmasında işletmelerin eğitim düzeyinin %84'ünün ilkokul

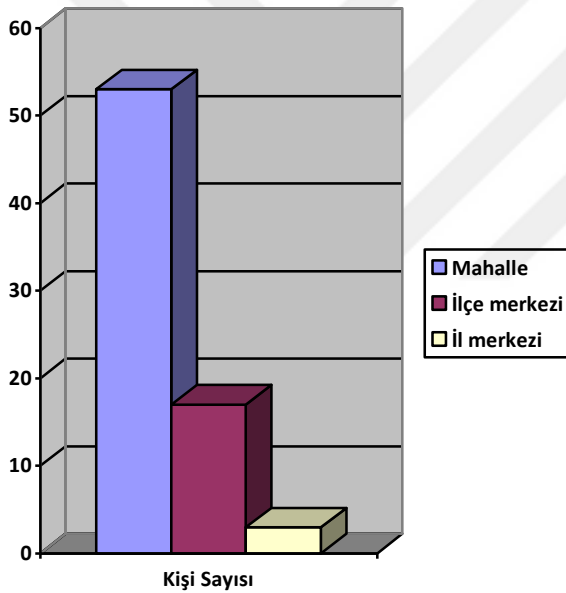

mezunu olduğu belirlemiştir. Ayrıca tamamına yakınının ise bölge doğumlu olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.3. Üreticilerin eğitim durumu

Eğitim	Oran (%)	Kişi Sayısı
Okur-yazar	1,4	1
İlkokul	47,9	35
Ortaokul	12,3	9
Lise	27,4	20
Lisans	9,6	7
Yüksek lisans	1,4	1
Toplam	100,0	73

Tablo 4.4. Üreticilerin ikamet durumu

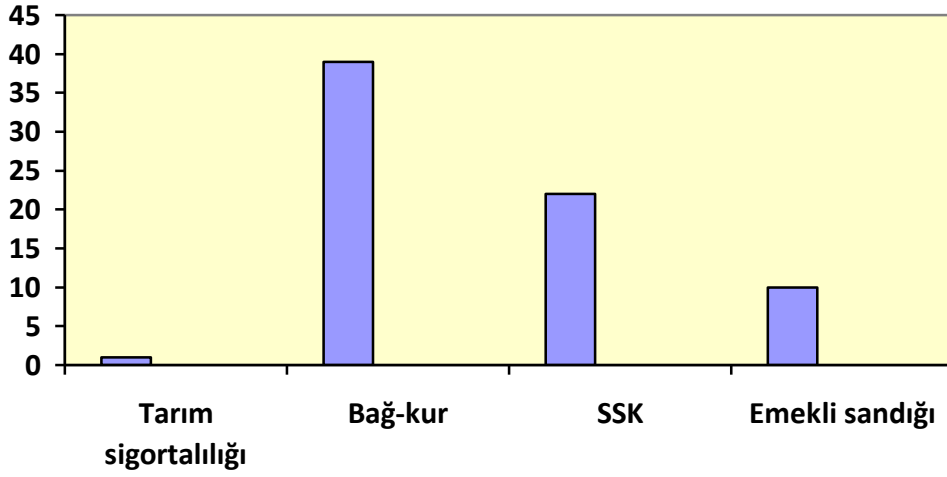

İkamet yeri	Oran (%)	Kişi Sayısı
Mahalle	72,6	53
İlçe merkezi	23,3	17
İl merkezi	4,1	3
Toplam	100,0	73

Ayrıca üreticilerin % 98,6' sının sosyal güvencesinin olduğu, %1,4' ünün sosyal güvencesinin olmadığı, sosyal güvencesi olan üreticilerin %1,4' ünün tarım sigortalı, %53,4'ünün bağ-kurlu, %30,1' sinin ssklı ve %13,9' unun emekli sandığına bağlı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Üreticilerin sosyal güvence durumu

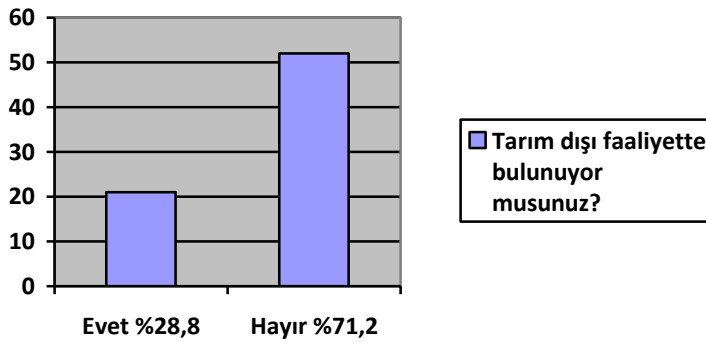
sosyal güvenceniz var mı ?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	72	98,6
Hayır	1	1,4
Toplam	73	100,0

Şekil 4.1. Üreticilerin sosyal güvence durumu

4.1.1. Üreticilerin Tarımsal Faaliyetleri

Anket yapılan üreticilerin %71,2' sinin sadece tarımla uğraştıkları ve %28,8' inin ise tarım dışı faaliyetlerinin olduğu anket sonucunda görülmüştür. Tarım dışı faaliyetle uğraşan üreticilerin %33,3'ünün hizmet sektöründe, %23,8'inin esnaf olduğu, %33,3'ünün kamu sektöründe olduğu, %4,8'inin ticaret yaptığı ve %4,8'inin gıda üretimi ve ihracat ile uğraştıkları belirlenmiştir.

Şekil 4.2. Üreticilerin tarım dışı faaliyet durumu

İncelenen işletmelerin toplam yıllık gelirleri içinde nar üretiminden elde ettikleri gelirin yüzdelik payı Tablo 4.6.' da incelenmiştir. Manavgat ilçesinde iklimin elverişliliği ve toprağın verimli olmasından dolayı bölge çiftçilerinin ikinci ve üçüncü

ürün yetiştirme olanağına sahip olmaları, örtüaltı yetiştiriciliğinin yaygın olması ayrıca bölgenin turizmin cazibe merkezlerinden biri olması gibi sebeplerle, nar üreticilerinin toplam yıllık gelirinin içinde nar üretiminin payının düşük olduğu tabloda rakamlarla gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Üreticilerin toplam yıllık gelirleri içinde nar üretiminin payı

Toplam yıllık gelirin içinde nar üretiminden elde edilen gelirin payı	Kişi sayısı	Oran (%)
%10' un altında	59	80,8
%11-25 arasında	7	9,6
%25-50 arasında	6	8,2
%51 ve üzeri	1	1,4
Toplam	73	100,0

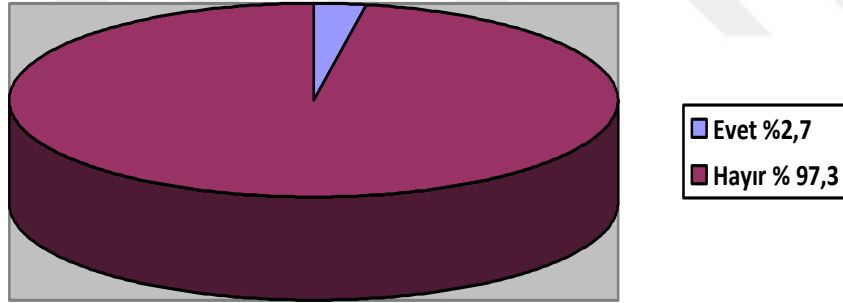
Çalışmaya katılan işletmelerde nar üretiminden elde edilen kazancın başlarda fazla olması, nar yetiştiriciliğinin en önemli nedenidir. Ayrıca narın doğal koşullara adaptasyonun yüksek olması da nar yetiştiriciliğinin başlanmasında etkili olmuştur.

Üreticilere önümüzdeki yıllarda nar üretmeye devam etmeyi düşünüp düşünmediklerini sorduğumuzda, %38,4' ünün bakım işlemlerinde, işçiliğin çok ve masraflı olması, kalifiye işçi bulmadaki zorluklar ve kazancın az olması gibi nedenlerden dolayı nar üretimini bırakmayı düşündüğünü, %4,1' inin ilk fırsatta kapasitesini arttırmayı düşündüğünü ve %49,3'ünün bu hali ile devam etmek istediği verilerine ulaşılmıştır.

Tablo 4.7. Üreticilerin önümüzdeki yıllarda nar üretimi hakkındaki düşünceleri

Önümüzdeki yıllarda nar üretmeye devam etmeyi düşünüyor musunuz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Kesinlikle bırakmayı düşünüyorum	28	38,4
Yapacak başka işim yok mecburen devam edeceğim	3	4,1
Bu haliyle devam etmeyi düşünüyorum	36	49,3
Kesinlikle devam edeceğim fırsat olursa üretimi arttıracam	3	4,1
Kararsızım	2	2,7
Azaltmayı düşünüyorum	1	1,4
Toplam	73	100,0

Üreticilerin genel olarak nar için tarım sigortası yaptırma durumları (Şekil 4.3.) ve yaptırmama sebepleri (Tablo 4.8.) ayrıntılı olarak aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.3. Üreticilerin nar için tarım sigortası yaptırma durumları

Tablo 4.8. Üreticilerin nar için tarım sigortası yaptırmama nedenleri

Üreticilerin nar için tarım sigortası yaptırmama nedenleri	Kişi sayısı	Oran (%)
Devamlı prim ödeyecek gelir elde edemiyorum	9	12,7
Hasar bedelini alırken güçlüklerle karşılaşıyorum	1	1,4
Sigorta yaptırıp sorun olmayınca paramın boşa gittiğini düşünüyorum	7	9,9
Prim bedeli çok yüksek	4	5,6
Risk düşük	42	59,2
Arazide tapu sorunu	7	9,9
Fazla ağaç sayım yok	1	1,4
Toplam	71	100,0

4.1.2. Üreticilerin Nar Üretim Bilgileri

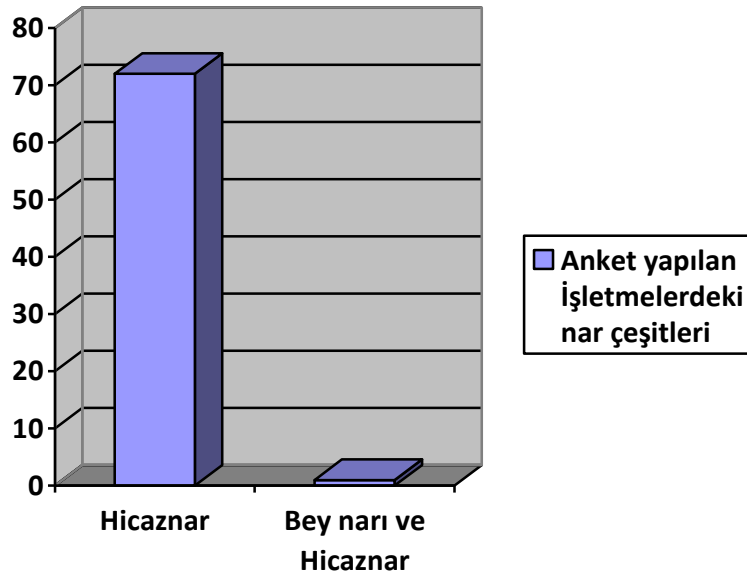
Anket yapılan üreticilerin toplam arazi varlığı ortalamasının 80,384 da olduğu ve nar, pamuk, domates, buğday, mısır, karpuz, biber, portakal, mandalina, limon, yer fıstığı, zeytin, susam, çilek, yonca, üzüm, yulaf, armut, pıkan cevizi, avokado, kayısı ve pamuk gibi üretim desenlerinin olduğu görülmüştür.

Ayrıca üreticilerin ortalama nar üretim alanlarının 20,3 da ve yıllık ortalama nar üretimlerinin 63,807 ton olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anket yapılan işletmelerin nar yetiştiriciliği ortalaması 11,66 yıl, ortalama ağaç sayısının 1015,58 adet, nar üretimi yapılan arazilerin mülkiyet durumuna bakıldığında ise; %54,8' inin mülk arazisi, %13,7'sinin kira %30,1' inin ortakçılık ve %1,4' ünün de kira ve ortakçılık şeklinde olduğu görülmüştür. Özalp (2010), incelenen işletmelerde nar bahçesi büyüklüğünün ortalama 26,84 da ve nar yetiştiriciliği deneyim ortalamasının ise 8,13 yıl olduğunu belirlemiştir.

Tablo 4.9. Üreticilerin nar yetiştiricilik bilgileri

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std sapma
Kaç yıldır nar yetiştiriyorsunuz?	73	3	20	11,66	4,67
İşletmenizin arazi varlığı (da)	73	1,0	2000,0	80,384	234,3486
Nar üretim alanı (da)	73	0,4	425,0	20,305479	54,9488901
Ağaç yaşı	73	3	20	11,71	4,077
Ağaç sayısı	73	20	17000	1015,58	2422,225

Hicaznar çeşidi ülkemizde yaygın olarak yetiştiriciliği ve ihracatı yapılan, kırmızı kabuğu, koyu kırmızı taneleri, bol verimliliği, mayhoş tadıyla Avrupa ülkelerinde beğeni kazanmış, taşımaya ve muhafazaya uygunluğu ile tercih edilen bir çeşittir (Şahin, 2013). Üretici bahçelerinin %98,6'sında Hicaznar çeşidinin olduğu, %1,4' ünde ise Hicaznar ve Bey narı çeşitlerinin olduğu ayrıca işletmelerin üretimde kullandıkları girdi fiyatının yüksek olması, iklim şartları (dolu-don vb.), örgütlü olamama gibi etkenlerin nar üretimini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Özalp (2010), incelenen işletmelerin tamamında hicaznarı çeşidi anaç kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Çeltikçi Polat (2008), çalışmasında işletmelerin %60'ının Hicaznar, %36'sının ise yumuşak çekirdekli özellikteki narları tercih ettiklerini saptamıştır.

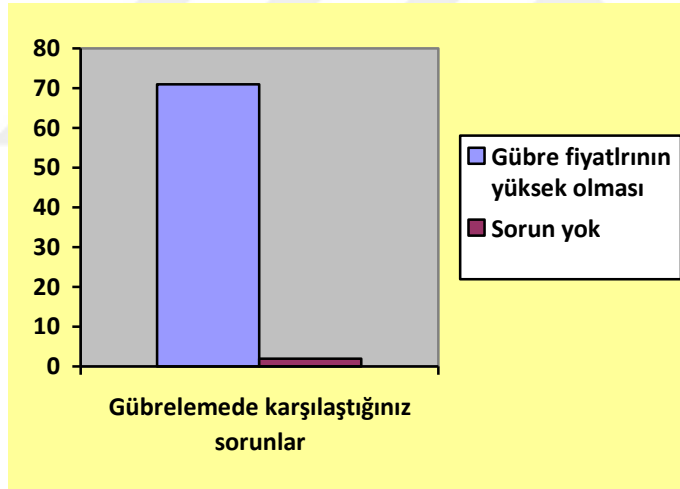

Şekil 4.4. Anket yapılan işletmelerdeki nar çeşitlerinin dağılımı

Bu çalışmada ankete katılan işletmelerin nar fidanı temininde %84,9 oranında sorunla karşılaşmadıkları (genel olarak kendilerinin fidanı yetiştirdikleri), %6,8' inin kaliteli fidan temininde, %5,5'inin fidan fiyatlarının yüksek olması, %2,7' sinin de alınan fidanların farklı çeşit çıkmasından dolayı sorun yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

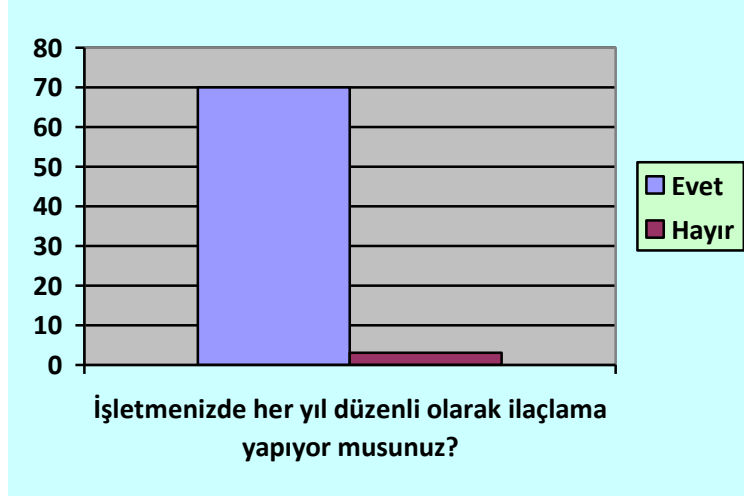
Yapılan anket sonucunda üreticilerin %97,3' ünün her yıl düzenli olarak nar bahçelerine bakım yaptıkları görüldü. Bakım yapan üreticilere karşılaştıkları sorunları sorduğumuzda ise; %49,3' ünün bakım işlemleri sırasında ki yaşadıkları en önemli sorunun işçilik masraflarının yüksek olması, %17,8' inin kalifiye elemanının bulunmaması ve %16,4' ünün de bakım işlerinin zamanında yapılamaması olduğu ayrıca % 16,4'ünün bakım sırasında herhangi bir sorun yaşamadığı görülmüştür.

Ele alınan nar işletmelerinin % 95,9' unun her yıl nar bahçelerine düzenli olarak gübreleme yaptıklarını, %97,3' üne göre gübrelemedeki en önemli sorunun gübre fiyatlarının yüksek olması olduğu ayrıca üreticilerin %2,7' si gübrelemede her hangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

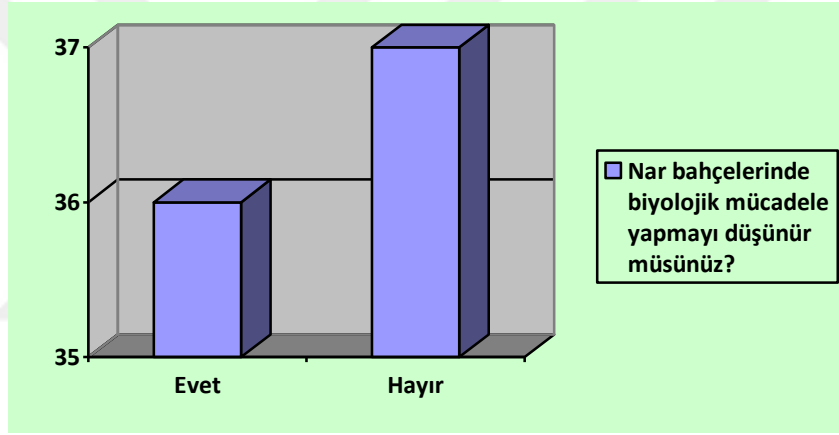

Şekil 4.5. Anket yapılan işletmelerin gübreleme işleminde karşılaştıkları sorunlar

İşletmelere her yıl düzenli olarak nar bahçelerine kimyasal mücadele (ilaçlama) yapıp yapmadıklarını sorduğumuzda ise %95,9' unun düzenli olarak mücadele yaptıkları cevabı alınmıştır (Şekil 4.6.).

Şekil 4.6. Anket yapılan işletmelerin düzenli olarak kimyasal mücadele uygulaması

Şekil 4.7. Anket yapılan işletmelerin biyolojik mücadele hakkındaki düşünceleri

Dünyada yoğun olarak uygulanan kimyasal mücadele zamanla zararlılarda ilaçlara karşı dayanıklılığın artması, potansiyel zararlıların ekonomik zararlı durumuna gelmesi ve doğal düşmanların öldürülmesi nedeniyle doğal dengenin bozulmasına ve zamanla gıda maddelerindeki ilaç kalıntıları insan ve hayvan sağlığını tehdit etmeye başlaması “Biyolojik Mücadele” yöntemlerine geçilmesini zorunlu hale getirmiştir (Uygun ve ark., 2010).

Anket çalışmasına katılan üreticilerin biyolojik mücadele hakkındaki yaklaşımlarını belirlemek için, nar bahçelerinde Biyolojik Mücadele yapmayı düşünür müsünüz? Diye sorduğumuzda %49,3’ünün biyolojik mücadele yapmayı düşündüklerini, %50,7’sinin ise düşünmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 4.7.). Biyolojik mücadele yapmak istemeyen üreticilere nedenlerini sorduğumuzda ise aldığımız sonuçlar aşağıda değinilmiştir (Tablo 4.10.). Ayrıca yapılan Khi kare testi ile

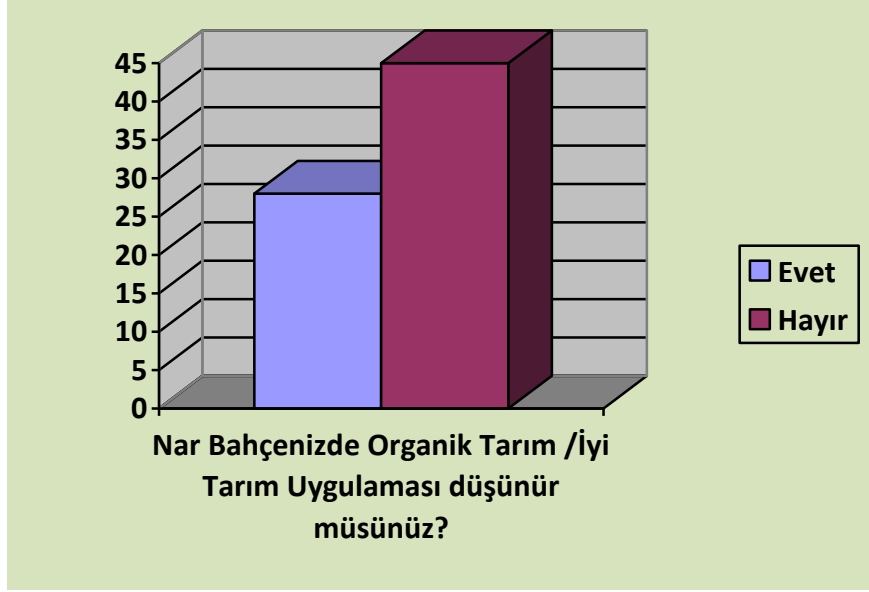

biyolojik mücadele yapma isteğinin işletme büyüklüğünden bağımsız olduğu görülmüştür ($p>0.05$).

Tablo 4.10. Üreticilerin nar üretimi için biyolojik mücadele istememe nedenleri

Üreticilerin narda biyolojik mücadele yapmak istememe nedenleri	Kişi sayısı	Oran (%)
Biyolojik mücadelenin faydalı olacağını düşünmüyorum	9	24,3
Bilgim olmadığı için	2	5,4
Nar üretimini bırakmayı düşünüyorum	11	29,7
Maliyetin yüksek olması	6	16,2
Nar üretiminin az olması	2	5,4
Daha önce uyguladım memnun kalmadım	4	10,8
Unlu bit sorunu yok	1	2,7
Gelir elde edemiyorum	1	2,7
Arazide ÇKS sorunu olması	1	2,7
Toplam	37	100,0

Araştırmaya katılan nar üreticilerinin Organik Tarım/ İyi Tarım Uygulamalarına %38,4' ünün olumlu, %61,6' sının ise olumsuz baktığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 4.8.). Organik Tarım ya da İyi Tarım Uygulamalarına olumsuz cevap veren üreticilere nedeni sorulduğunda ise elde edilen cevaplar tablo 4.11 da ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca işletme büyüklüğü ile organik tarım/ iyi tarım yapma isteğinin birbirlerine bağımlı olup olmadığı ölçmek için yapılan Khi kare testi sonucunda bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Şekil 4.8. Anket yapılan işletmelerin Organik Tarım/ İyi Tarım hakkındaki düşünceleri

Tablo 4.11. Üreticilerin nar üretimi için Organik Tarım/ İyi Tarım uygulamaları istememe nedenleri

Üreticilerin narda Organik Tarım/ İyi Tarım yapmak istememe nedenleri	Kişi sayısı	Oran (%)
Bilgim olmadığı için	1	2,2
Pazarlamada etkisi yok	5	11,1
Pazarlamada etkisi yok ve sertifikasyon masrafı fazla	1	2,2
Sertifikasyon masrafı fazla	13	28,9
Nar üretiminin az olması	7	15,6
Nar üretimini bırakacağım için	17	37,8
Gelir elde edemiyorum	1	2,2
Toplam	45	100,0

Türkiye’de su kullanıcı sektörler içerisinde, tarım sektörü en fazla su kullanıcı sektör olarak ilk sırada yer almakta ve suyun yaklaşık %70’i tarımsal amaçla kullanılmaktadır. Ülkemizde arazilerin özelliklerine göre seçilecek bitki deseni için en uygun sulama yönteminin seçilmesi, projelenmesi ve uygun bir sulama programının uygulanması doğal kaynaklarımızın en iyi şekilde bir sonraki nesillere aktarılmasını sağlayacaktır (Çakmak ve Aküzüm, 2006).

Nar nemli toprakları sevdiğinden yetiştiriciliğinde sulama çok önemli bir unsurdur. Bu nedenle yağışların yeterli olmadığı her dönemde genel olarak Şubat-Mart aylarında odun gözlerinin sürmesinden, Eylül-Ekim aylarında meyve olumuna kadar toprak nemi sağlamak için sulamak şarttır. Narlarda meyve çatlamalarının olmaması için, meyvelerin son olgunlaşma döneminde hasattan 10-15 gün önce sulamaya son verilmelidir (Şahin, 2013). Bu sebeple çalışmaya konu üreticilerin sulamada karşılaştıkları sorunlara aşağıda (Tablo 4.12.) değinilmiştir.

Tablo 4.12. Üreticilerin sulamada karşılaştıkları sorunlar

Sulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?	Kişi sayısı	Oran (%)
Sulama suyunun zamanında temin edilememesi	2	2,7
Sulama suyunun zamanında temin edilememesi ve su maliyetinin fazla olması	1	1,4
Su maliyetinin fazla olması	26	35,6
Suyun yetersizliği	1	1,4
Sorun yok	43	58,9
Toplam	73	100,0

4.1.3. Üreticilerin Nar Pazarlama Bilgileri

Pazarlama kanalları, bir ürünün pazarında yer alan üretici ve aracılardan yanı sıra genel ekonomik yapı açısından da oldukça önemlidir. Tarım sektöründe faaliyet gösteren üreticiler genellikle pazarlama imkânları kısıtlı olan küçük işletmeler olduğundan, pazarlama kanallarının etkin kullanımı sayesinde üreticiler yerel pazarlar dışındaki pazarlara ulaşabilmekte ve kısıtlı pazarlama imkânları bu şekilde ortadan kalkabilmektedir (Emeksiz ve ark., 2005).

Anket çalışmasına katılan nar üreticilerinin, ürünlerini pazarlama, satış şekli ve elde ettikleri gerilirden memnuniyet durumları Tablo 4.13., 4.14. ve Şekil 4.9.' da incelenmiştir.

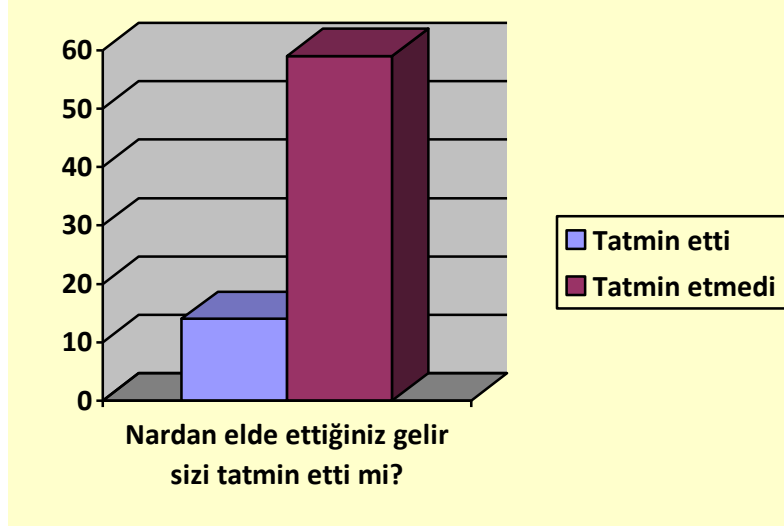
Tablo 4.13. Nar üreticilerinin ürünlerini pazarlama durumları

Elde ettiğiniz nar ürününüzü genelde nereye pazarlıyorsunuz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Kendim pazarlıyorum	11	15,1
Bir kısmını kendim kalanını tüccara veriyorum	1	1,4
Tüccar	58	79,5
Komisyoncu	3	4,1
Toplam	73	100,0

Ülkemizde tarımsal ürünlerin pazarlama sistemi üründen ürüne farklılık göstermekle birlikte, kamu kuruluşları ve kooperatifler kimi ürünlerin pazarlama kanallarında yer alırken, sistem genellikle özel sektör ağırlıklı işlemektedir. (Emeksiz ve ark., 2005) Çizelge 4.13.’ de görüldüğü gibi üreticilerin ürünlerini direk pazarlayamaması, araçların çokluğu gibi unsurlar çizelge 4.14.’ de üreticilerin satış şeklini ve sonucunda üreticilerin Şekil 4.9.’ da görüldüğü gibi üretimden memnun olmama durumlarını doğurmuştur.

Tablo 4.14. Nar üreticilerinin ürünlerini satış şekli

Nar satış şekli	Kişi sayısı	Oran (%)
Peşin satıyoruz	15	20,5
Bir kısmı peşin, bir kısmının vade süresi çok uzun	1	1,4
Yarısı peşin yarısı vadeli	8	11,0
Tamamını vadeli satıyorum	24	32,9
Vade süresi çok uzun	25	34,2
Toplam	73	100,0

Şekil 4.9. Anket yapılan işletmelerin nardan elde ettikleri gelir hakkındaki düşünceleri

Ayrıca üreticilerin piyasada oluşan nar fiyatlarından, %65,8'inin hiç memnun olmadığı, %23,3'ünün biraz memnun olduğu ve %11'inin memnun olduğu sonucuna ulaşıldı. Yapılan Khi kare analizine göre, üreticilerin işletme büyüklüğü ile piyasada oluşan nar fiyatlarından memnun olmaları arasında istatistiki açıdan önemli bir ilişki bulunmuştur. Yani memnuniyet işletme büyüklüğüne bağlıdır ($p < 0,05$). İşletme büyüklüğü arttıkça (12 da ve üstü işletmeler), piyasada oluşan nar fiyatlarından memnuniyette artmaktadır.

İşletmelere göre nar fiyatını belirleyen faktörlerin başında, ürünün kalitesi, ödeme zamanı ve ürün miktarı gelmektedir. İşletmelerin nar üretim bilgileri, ortalama satış fiyatı Tablo 4.15.' de ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo 4.15. İşletmelerin nar üretim bilgileri

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std sapma
Yıllık ortalama nar üretimi (ton)	73	0,1	1500,0	63,807	189,5126
Hasat edilen miktar (ton)	73	0,1	1500,0	63,327	189,6161
Satılan miktar (ton) ¹	73	0,04	4000,0	112,8122	497,52063
Satış fiyatı (TL/kg)	73	0,20	2,50	0,6382	0,39645

¹ Anket çalışmasına katılan bir işletme nar üretiminin yanında nar alımı ve ihracatı yapmaktadır.

İşletmelerin genel olarak ekim ayı içerisinde (%79,5), nar ürünlerini toptan sattıklarını ve hasat işlemini alan işletmenin yaptığı görülmüştür. (Tablo 4.16) Hasat işlemini kendi yapan 16 işletmede ise genel olarak hasat sırasında; tecrübeli işçi bulunamaması, işçilik ücretlerinin fazla olması, zamanında hasat yapılamaması ve ürün ve kalite kaybı gibi sorunlarla karşılaşırken, 7 işletmenin hasat sırasında herhangi bir sorun ile karşılaşmadıkları görülmüştür.

Tablo 4.16. Nar üreticilerinin ürünlerini hasat şekli

Ürün hasadını nasıl yapıyorsunuz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Kendim hasat ediyorum	16	21,9
Alıcı tarafından gerçekleşiyor	57	78,1
Total	73	100,0

Çalışmaya katılan nar işletmelerinde ürünlerini pazarlarken karşılaştıkları sorunlar Tablo 4.17.' de incelenmiştir.

Tablo 4.17. Nar üreticilerinin ürünlerini pazarlamada karşılaştıkları sorunlar

Narı pazarlama sırasında karşılaşılan sorunlar	Kişi sayısı	Oran (%)
Nar fiyatlarının düşük olması	51	69,9
Depolama imkânının olmaması	18	24,7
Aracıların fazlalığı	3	4,1
Sorun yok	1	1,4
Toplam	73	100,0

Narda depolama pazar fiyatının belirlenmesinde önemli unsurlardan biridir. Adıyaman ilinde yetiştirilen hicznar meyvelerinin hasat ve hasat sonrası işlemlerde dikkat edilerek, ön soğutmanın yapılması, uygun MA (modifiye atmosfer) ambalajın

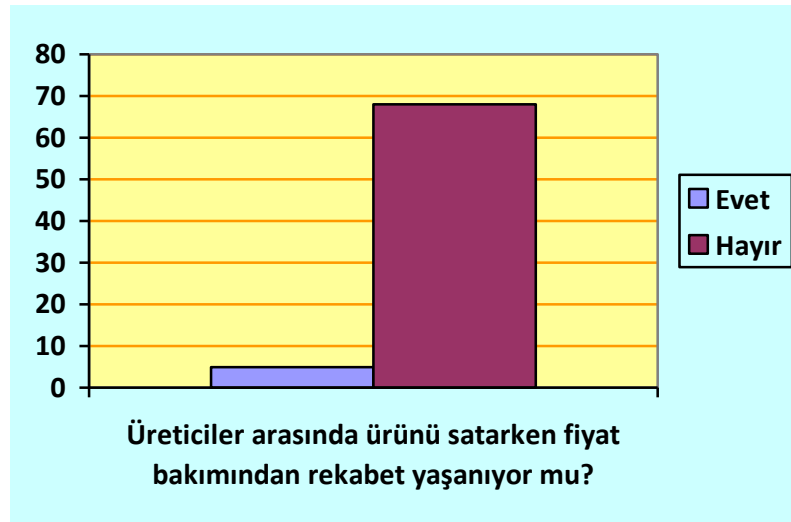
kullanılması ve uygun depolama koşullarının sağlanması ile 4 ay başarıyla depolanabileceği belirlenmiştir (Şen ve Eroğul, 2012).

Tablo 4.17.' de görüldüğü gibi pazarlamada karşılaşılan sorunlar arasında, ürün fiyatının düşük olmasından sonraki en önemli sorunun depolama imkânının olmaması olduğu görülmektedir. Üreticilerin nar ürünlerini depolama durumları Tablo 4.18.' da incelenmiştir.

Tablo 4.18. Nar üreticilerinin ürünlerini depolama durumları

Narda depolama yapıyor musunuz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	3	4,1
Hayır	70	95,9
Toplam	73	100,0

Tablo 4.18.' da sadece 3 üreticinin ürünlerini depolama şansının olduğu görülmektedir. Narda depolama yapan 3 işletmenin depolama işleminden sonra narı bekledikleri fiyata satabildikleri belirlenmiştir. Yapılan khi kare analizine göre işletme büyüklüğü ile narda depolama imkânı arasındaki ilişki anlamlı bulunmamış ve narda depolama işletme büyüklüğünden bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$).

Şekil 4.10. Üreticilerin ürünü satarken fiyat bakımından rekabet durumları

İncelenen işletmelerde ürünü satarken üreticiler arasında fiyat bakımından rekabet yaşanmadığı, Pazar fiyatını genel olarak tüccardan öğrendikleri (%74), ürün satışı öncesi 3,4 alıcı ile görüştikleri ve alıcının önerdiği fiyatı yetersiz bulmaları durumunda (%82,4) başka alıcı ile görüştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.19. Nar üreticilerinin ürünlerini sınıflandırma durumları

Ürüne satıştan önce sınıflandırma yapıyor musunuz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	12	16,4
Hayır	61	83,6
Toplam	73	100,0

Tablo 4.19.' de görüldüğü üzere üreticilerin narı satmadan önce genel olarak derecelendirme yapmadıkları, toptan (tarlada götürü hesabı) satış yaptıkları belirlenmiştir. Ürünü satarken sınıflandırma yapan üreticilerin, ürünlerini ortalama büyüklük, kalite (hastalık-zararlı), meyve yanıklığı (meyvenin kabuk durumu) gibi 2,69 sınıfa ayırdıkları sonucuna varılmıştır.

Özalp (2010) “Antalya İlinde Nar Üretiminin Ekonomik Analizi” başlıklı çalışmasında bulduğu sonuçlarla bu çalışmadan elde edilen sonuçların örtüştüğü, incelenen işletmelerde narın genellikle kabala veya götürü usulü yani dalında satıldığı ve nar hasadının ve nakliyesinin ürün alıcısının getirdiği işçiler tarafından yapıldığı, ayrıca incelenen işletmelerin tamamına yakınında sınıflandırma yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 4.20. Nar üreticilerinin borçlanma durumları

Bu üretim sezonunda nar üretimi için borçlandınız mı?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	11	15,1
Hayır	62	84,9
Toplam	73	100,0

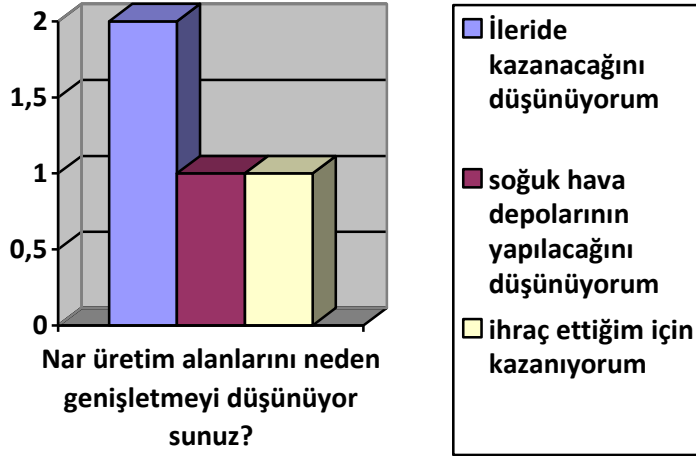
Tablo 4.20.' de 11 kişinin bu üretim sezonunda nar üretimi için genel olarak Tarım Kredi Kooperatifi ve tüccarlara borçlandıkları bunun yanında ziraat bankası, diğer bankalar, ilaç-gübre bayileri ve tanıdıklara borçlandıkları, toplam borç miktarı ortalamasının ise 9045,45 TL olduğu görüldü. Yapılan Khi kare analizine göre, üretim sezonunda nar üretimi için borçlanma durumu, işletme büyüklüğüne bağlı olup ($p<0,05$) işletme büyüklüğü arttıkça (12 da ve üstü işletmeler), üretim sezonunda nar üretimi içinde borçlanma durumu artmaktadır.

Tablo 4.21. Nar üreticilerinin son 5 yılda nar dikim alanlarında değişiklik durumu

Son 5 yılda nar dikim alanlarında nasıl bir değişiklik oldu?	Kişi sayısı	Oran (%)
Artış gerçekleşti	1	1,4
Azalış gerçekleşti	17	23,3
Değişmedi	55	75,3
Toplam	73	100,0

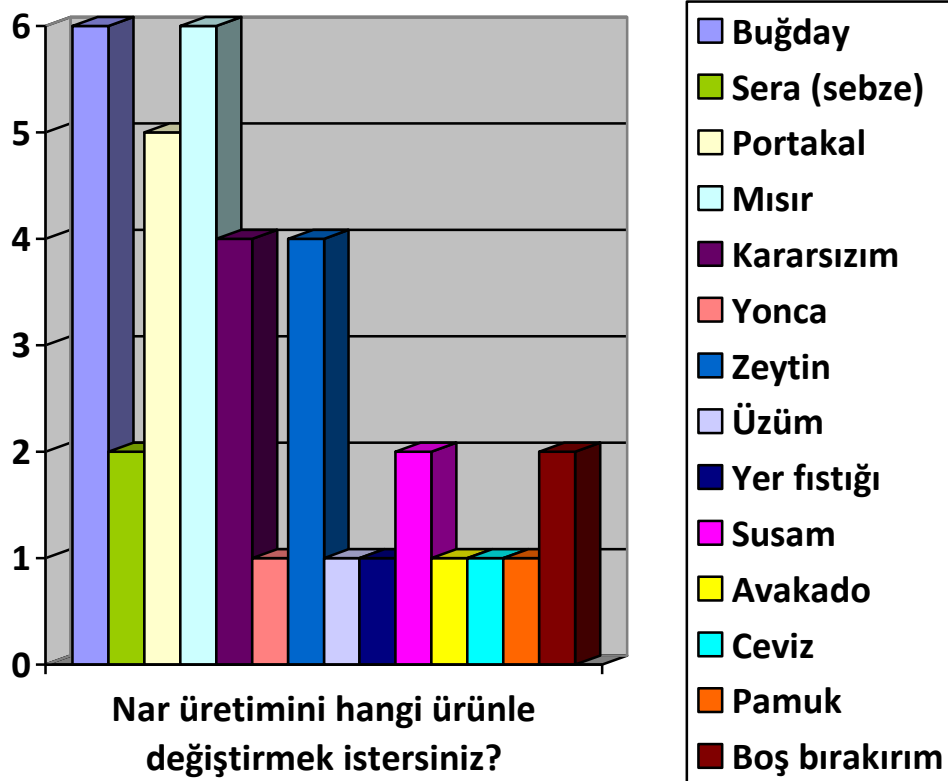
Son 5 yılda nar dikim alanlarında değişiklik olan 18 işletmenin değişim durumuna bakacak olursak; 11 işletmenin nar alanının bir kısmını kazanamadığı, 5 işletmenin nar alanının bir kısmında ağaçların hastalandığı, 1 işletmede ağaçların yaşlandığı için söktüğü ve 1 işletmenin de nar üretiminden memnun olduğu için kapasitesini arttırdığı sonucuna ulaşıldı.

Ayrıca anket çalışmasına katılan 39 işletmenin gelecekte nar üretim alanlarında herhangi bir değişim yapmayı düşünmedikleri, 29 işletmenin ise nar üretim alanını azaltmayı düşündükleri, 1 işletmenin değişiklik yapma konusunda kararsız olduğu ve 4 işletmenin de imkânları olursa nar üretim alanını genişletmeyi düşündükleri sonucuna ulaşıldı. Şekil 4.11.'de imkan dahilinde nar üretim alanlarını genişletmek isteyen 4 işletme incelenmiştir.

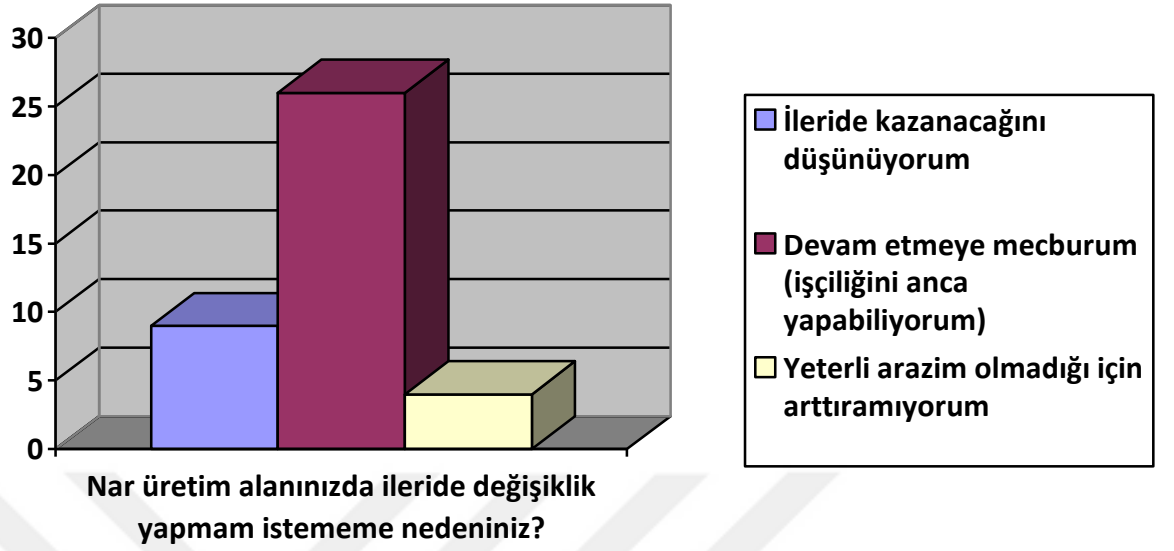
Şekil 4.11. Üreticilerin nar alanlarını gelecekte genişletme nedenleri

Nar yetiştiriciliğinde işçilik maliyetlerinin çok olmasından dolayı anket çalışmasına katılan 29 işletmenin nar üretimini azaltacağı ya da kademeli olarak bitireceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Şekil 4.12.' de işletmelerin nar yetiştiriciliği yerine düşündükleri ürünler gösterilmiştir.

Şekil 4.12. Üreticilerin nar yetiştiriciliği yerine yapmayı düşündükleri ürünler

Nar üretim alanlarında herhangi bir değişiklik yapmayı düşünmeyen 39 işletmenin, değişiklik yapmak istememe nedenleri Şekil 4.13.' de incelenmiştir.

Şekil 4.13. Üreticilerin nar yetiştiriciliğinde değişiklik yapmak istememe nedenleri

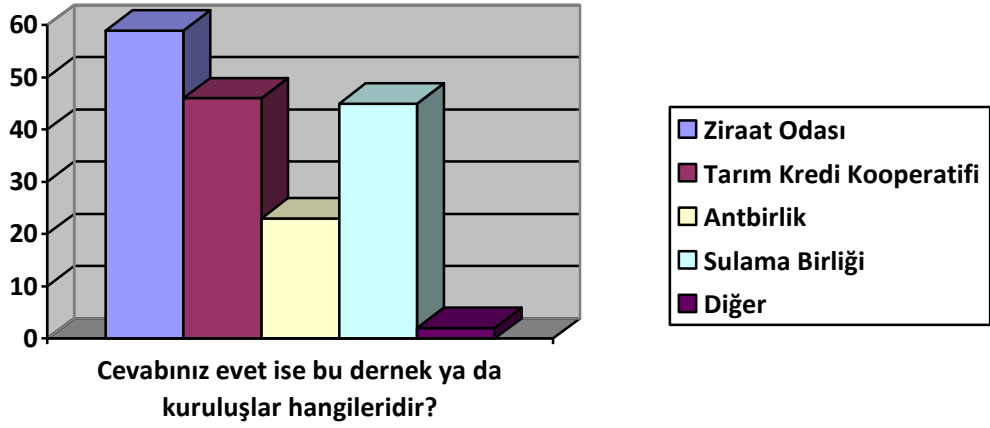
4.1.4. Üreticilerin Tarımsal Örgütlenme Olanakları

Örgütlenmenin en önemli özelliği; ortak amaç ve ihtiyaçların karşılanması, tarımda verimliliğin artırılması, üreticinin Pazardaki konumunun iyileştirilmesi, üreticilerin gelir ve yaşam düzeyini yükseltmek gibi temel amaçlar etrafında insanları birbirine yaklaştırmasıdır (Kiracı, 2006).

Çalışmaya katılan işletmelerin mahalle içinde veya dışında sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumları Tablo 4.22.' de ve üye oldukları tarımsal örgütler ise şekil 4.14.' de ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yapılan Khi kare analizine göre, işletme büyüklüğü ile araştırmaya katılan işletmelerin mahalle içinde veya dışında herhangi bir kuruluşa veya derneğe üye olma durumları arasında ilişki anlamlı değildir. Yani işletmelerin tarımsal örgütlenme durumu işletme büyüklüğünden bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p>0.05$).

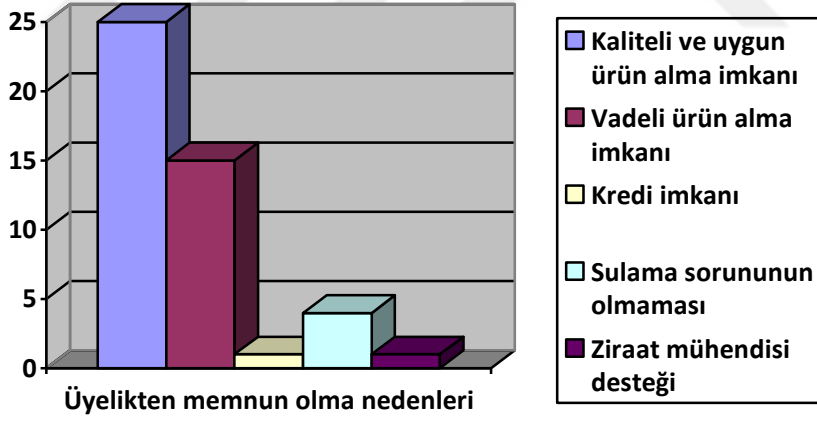
Tablo 4.22. Nar Üreticilerinin sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumları

Herhangi bir derneğe ya da kuruluşa üye misiniz?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	60	82,2
Hayır	13	17,8
Toplam	73	100,0

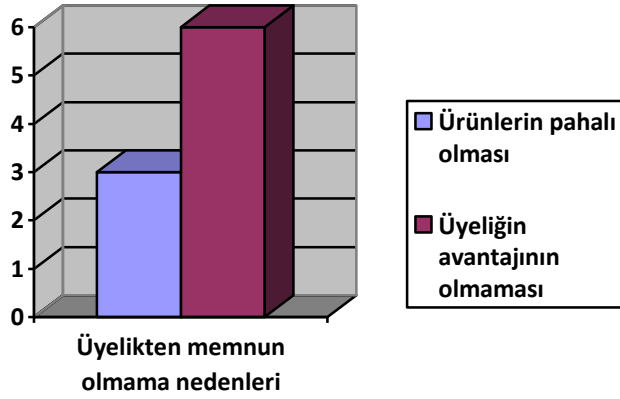

Şekil 4.14. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler

Anket çalışmasına katılan ve tarımsal üretim örgütlerine üye işletmelerden 51 tanesinin bağlı oldukları örgütlenmeden memnun olduğu ayrıca 9 işletmeninde memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.15. Üreticilerin üyelikten memnun olma sebepleri

Şekil 4.16. Üreticilerin Üyelikten memnun olmama sebepleri

Ayrıca anket çalışmasına katılan işletmelerin, bölgemizde nar pazarlama kooperatifi kurulmasının, ürünü pazarlama konusunda %95,9 oranında faydalı olacağını düşündükleri sonucuna ulaşıldı. Böyle bir tarımsal örgütlenme olması durumunda, ürün pazarlamada taban fiyat belirlenmesi ya da alım garantisi, soğuk hava deposu (ürünü depolama imkânı), ürünü pazarlama olanakları, nar işleme tesisi kurulumu ve ucuz girdi alabilme gibi imkânlardan faydalanmak istedikleri bilgilerine ulaşıldı.

Bölgede nar pazarlama ile ilgili tarımsal örgütlenmenin herhangi bir fayda sağlamayacağını söyleyen 3 işletmenin; kooperatif yönetiminin işini düzgün yapamayacağını düşündükleri ve ürünlerini kendilerinin pazarladıkları için böyle bir yapılanmaya gerek duymadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Özalp (2010) “Antalya İlinde Nar Üretiminin Ekonomik Analizi” ve Çeltikçi Polat (2008) “Türkiye Ekonomisinde Nar ve Nar Türevleri” konulu çalışmalarında, hasat sonu işlemlerinde ürünlerin muhafazası için üretim bölgelerinde uygun depolama sistemlerinin yaygınlaştırılması gerektiği, ürün pazarlamada örgütsüzlüğün temel sorun olduğu ve pazarlamada kooperatif sistemine geçilmesi gerektiği gibi sonuçların bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla örtüştüğü görülmüştür.

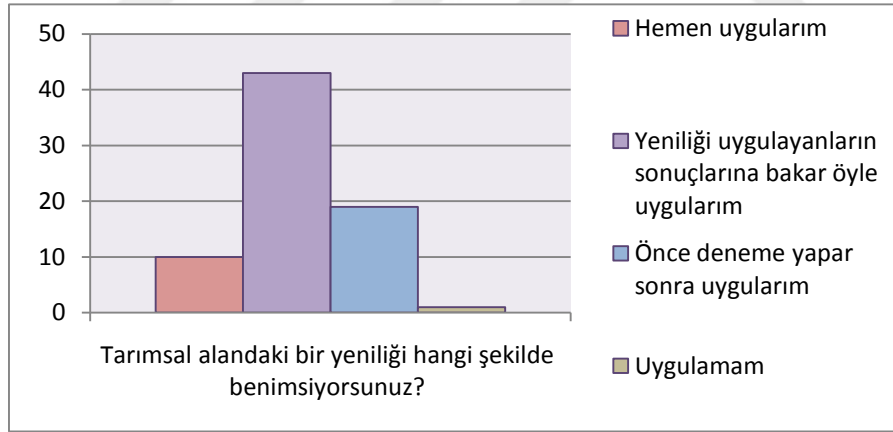
Nar pazarlama kooperatifinin (örgütlenmenin) kurulamamasının en büyük nedeninin genel olarak birlik olunamaması sorunu olduğu ayrıca üreticilerin birbirlerine güvenmemesi, konuya duyarsız kalmaları, eğitim seviyesinin düşük olması ve kooperatif kurmanın zorlukları gibi nedenlerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.5. İşletmelerin Nar Üretimi ve Zirai Bilgileri

Anket çalışmasına katılan sadece 22 işletmenin (%30,1) nar yetiştiriciliği hakkında genellikle Manavgat Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü tarafından verilen

(%90,9) eğitimlere katıldığı, 51 işletmenin (%69,9) ise herhangi bir eğitime katılmadığı belirlenmiştir. Eğitime katılan 22 işletmenin %86,4 oranında verilen eğitimin nar yetiştiriciliği açısından yeterli olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan üreticilerin %61,6'sı nar yetiştiriciliği ile ilgili eğitim almak istedikleri tespit edilmiştir.

Gelişen teknoloji ile birlikte tarım sektöründe de birçok yenilik olmaktadır. Şekil 4.17.' de görüldüğü gibi genel olarak üreticilerin sonucunu gördükleri yenilikleri benimsedikleri, ayrıca %94,5 oranında işletmelerin başkalarına danıştıkları, mahalleye gelen teknik elemanlar ile çoğunlukla görüştikleri, özellikle ilaç-gübre bayileri, tarım il-ilçe müdürlüğü çalışanları ve tarım danışmanlarının tavsiye ve görüşlerini aldıkları belirlenmiştir. Genellikle işletmelerin bilgi edinmek için, tarım il-ilçe müdürlüklerine ulaşımın kolay olması ve bilginin güvenilir olması, ilaç-gübre bayilerine ulaşımın kolay olması, saha tecrübelerinin olması ve danışıp gerekirse ilaç-gübre alma imkanının olması, araştırma kuruluşlarına da cevap alamadıkları hususların araştırılması için, başarılı çiftçilere ise tecrübelerine güvendiklerinden dolayı nar üretimi konusunda danışıp bilgi edindikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.17. Üreticilerin tarımsal alandaki yeniliği benimseme durumları

Günümüzde tarım sektörü, dünya nüfusunun hızla artması nedeniyle daha da önem kazanmıştır. Tarımsal üretimi arttırmak, gıda sorununun önüne geçmek ve tarım sektörünü korumaya yönelik devlet destekleri verilmektedir. Tablo 4.23.' de işletmelerin devlet tarafından verilen desteklere bakış açısı incelenmiştir.

Tablo 4.23. Nar üreticilerinin destekler hakkındaki düşünceleri

Nar üretimine yönelik devlet tarafından verilen destekler yeterli midir?	Kişi sayısı	Oran (%)
Evet	2	2,7
Hayır	71	97,3
Toplam	73	100,0

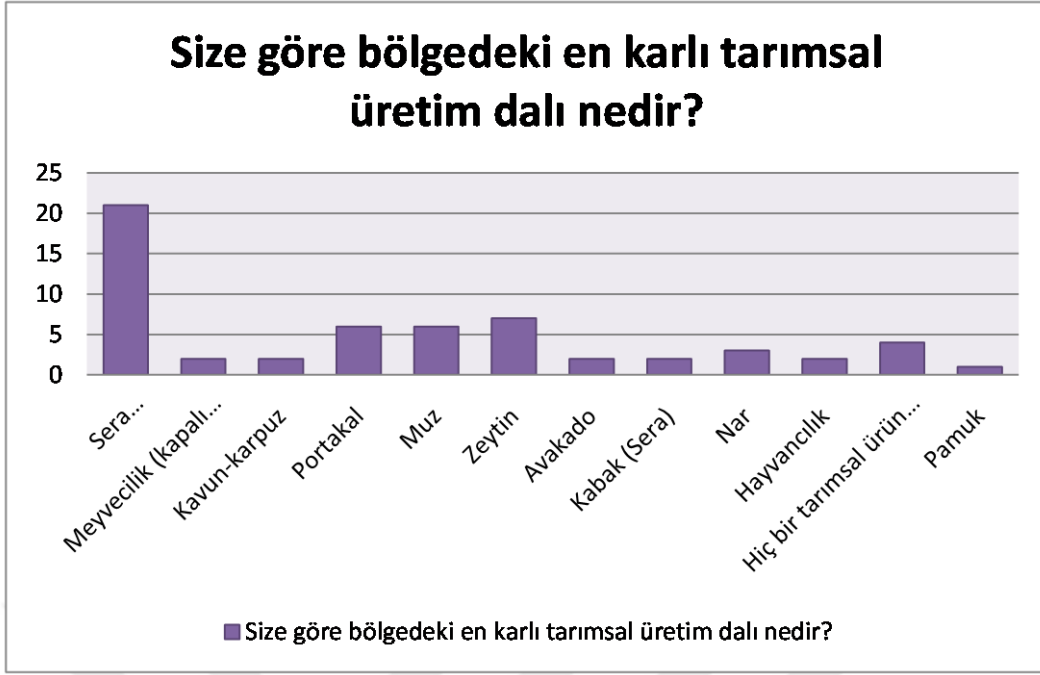
Üreticilerin %98,6' sı nar üretimine yönelik herhangi bir destekten faydalanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelere nar yetiştiriciliği için ne gibi devlet desteğine ihtiyaçları olduğu sorulduğunda, devlet tarafından verilen mazot gübre desteğinin (MGD) arttırılması, nar üretiminden elde edilen ürünlerin satış miktarı (fatura) üzerinden kg başına destek verilmesi (pirim desteği), narda taban fiyatı belirlenmesi, ürün için Pazar (alım garantisi) imkânı gibi desteklerin nar üretimi için faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmelerde %98,6 oranında Hicaznar nar çeşidinin olduğu Şekil 4.4' de gösterilmiştir. Üreticilerin pazarlamada değişiklik olması açısından erkenci nar yetiştiriciliği hakkında görüşlerini almak istediğimizde, işletmelerin %97,3 oranında erkenci nar yetiştirmek istemediklerini sadece %2,7'si değişik bir lezzet olması ve satarken yüksek fiyatlı olma ihtimali için olumlu bakarken, tablo 4.24. de erkenci nar yetiştirmek istemeyen üreticilerin nedenleri incelenmiştir.

Tablo 4.24. Nar üreticilerinin erkenci nar çeşidi istememe nedenleri

Erkenci Nar Çeşidi Yetiştirmeyi Düşünmeme Nedenleri	Kişi sayısı	Oran (%)
Tercih edilen çeşit (İhracat) Hicaznar olduğu için	40	57,7
Nar yetiştirmeyi bırakacağım için	25	35,2
Diğer çeşitlerin veriminin az ve hastalık konusunda hassas olması	5	5,6
Diğer çeşitler hakkında bilgi sahibi olunmaması	1	1,4
Toplam	71	100

Çalışmaya katılan üreticilerin bölgelerinde en uygun nar çeşidinin %100 oranla Hicaznar nar çeşidi olduğu sonucuna ulaşıldı. Ayrıca işletmelerin bölgelerindeki en karlı tarımsal üretim dalı hakkındaki düşünceleri Şekil 4.18.' gösterilmiştir.

Şekil 4.18. Üreticilerin bölgeleri için kazandığını düşündükleri tarımsal ürünler

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada, ülkemizde nar üretiminde birinci sırada yer alan Antalya ilinin Manavgat ilçesinde nar yetiştiriciliği yapan ve tesadüfen seçilen 73 üreticiyle görüşülerek, nar üreticilerinin mevcut durumları incelenip, sorunları saptanmış ve bu sorunlara yönelik alternatif öneriler getirilmesi amaçlanmış ve çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

İncelenen işletmelerin %93,2'sini erkek nüfusu oluşturmakta ve yaş ortalaması 55,4'dir. Üreticilerin %1,4' ünün okuryazar, %47,9'unun ilkokul, %12,3' ünün ortaokul, %27,4' ünün lise, %9,6'sının lisans ve %1,4' ünün yüksek lisans düzeyinde öğrenim gördüğü, ayrıca üreticilerin büyük çoğunluğunun üretim yaptıkları mahallede ikamet ettikleri ve genel olarak tarım sektörüyle uğraştıkları belirlenmiştir. Ayrıca nar üreticilerinin yıllık toplam gelirleri içerisinde nar üretiminden elde edilen gelirin payı %10' un altında olduğu görülmüştür. (%80,8 oranında)

Çalışmaya katılan işletmelerin %38,4' ünün kesinlikle nar üretimini bırakmayı düşünmekte, %4,1' inin ilk fırsatta kapasitesini arttırmayı düşünmekte ve %49,3'ünün bu hali ile devam etmek istemektedir.

Genellikle üretiminden elde edilen kazancın ilk başlarda çok olmasından dolayı nar yetiştiriciliğini tercih ettikleri ve anket yapılan üreticilerin ortalama nar üretim alanlarının 20,3 da ve yıllık ortalama nar üretimlerinin 63,807 ton olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anket yapılan işletmelerin nar yetiştiriciliği ortalaması 11,6 yıl, üreticilerin nar bahçelerinin %98,6'sındaki çeşidin Hicaznar nar çeşidi olduğu ve çalışmaya katılan üreticilere göre bölgelerinde en uygun nar çeşidinin %100 oranla Hicaznar nar çeşidi olduğu sonucuna ulaşıldı. Nar üretimi yapılan arazilerin mülkiyet durumuna bakıldığında ise; %54,8' inin mülk arazisi, %13,7'sinin kira %30,1' inin ortakçılık ve %1,4' ünün de kira ve ortakçılık şeklinde olduğu görülmüştür.

İşletmelerin genel olarak her sene düzenli olarak gübreleme, ilaçlama ve bakım işlemlerinin yaptıkları ayrıca biyolojik mücadele, iyi tarım-organik tarım uygulamalarına olumsuz baktıkları ve ürünlerin genellikle kabala veya götürü usulü yani dalında satıldığı, nar hasadının ve nakliyesinin ürün alıcısı tarafından yapıldığı ayrıca üretim sezonu sonunda nardan elde edilen gelirin üreticileri tatmin etmediği görülmüş olup, anket çalışmasına katılan 29 işletmenin ilerleyen zamanlarda kademeli olarak ya da tamamen nar üretimini bırakacakları sonucuna ulaşılmıştır.

Çeltikçi Polat, H. (2008) “Türkiye Ekonomisinde Nar ve Nar Türevleri” konulu çalışmasında, analiz sonuçlarına göre ülkemizde 2000-2007 yılları arasında nar üretimindeki hızlı artış gerçek bir nar boom’u oluşturmuştur. Antalya ilindeki üretim miktarının da 7 kat arttığı ve bu olağanüstü artışın kısa sürede ilde nar üretim ve ticaretinde önemli bir yoğunlaşmaya neden olmuştur. Nar üretiminin yoğun bir şekilde artmasında rol oynayan faktörlerin başında nar fiyatlarındaki hızlı artışların yer aldığı sonucu, ele alınan bu çalışmada da örtüşmektedir. Ancak 2008 yılında yapılan çalışmada ki incelenen dönemde nar ve ikame ürünlerin nispi fiyatlarının büyük ölçüde nar lehine geliştiği görülürken, çalışmamızda bu durumun değiştiği, narın ekonomik getirisinin diğer ürünlere göre azaldığı gözlenmiştir.

Anket çalışmasına katılan nar üreticilerinin ürünlerini depolama imkanının olmaması ve ürün pazarlama konusunda örgütlenme olmadığı için sıkıntı yaşadığı, nar üretimine özel herhangi bir destekten faydalanmadıkları ve nar yetiştiriciliği konusunda %69,9 oranında herhangi bir eğitim çalışmasına katılmadıkları görülmüştür.

5.2. Öneriler

İşletmelerin yetiştirdikleri nar ürünlerini pazarlama, ucuz girdi temini, işletme tesisi ve depolama gibi sorunların çözümü için çiftçi örgütlenmesine/kooperatifleşmeye gidilmelidir.

Yapılan çalışmada üreticilerin %95,9 oranında nar ürünlerini depolamadıkları, ürünlerini depolayan 3 işletmenin ise depolama işleminden sonra ürünlerini bekledikleri fiyata satabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlardan da anlaşıldığı gibi narda depolama imkanının artırılması, ürünün pazarlama imkanlarını arttırdığından bölgede depolamaya önem verilmelidir.

İşletmelere göre bölgemizde en karlı tarımsal üretim dalının, serada sebze üretimi, portakal, zeytin ve muz yetiştiriciliği gibi ürünlerin olduğu görülmüş olup üreticilerin bu eğilimi değerlendirilip, optimum ürün deseni araştırmaları yapılarak gerekirse değişikliğe gidilebilir.

İyi tarım ve organik tarım uygulamaları gibi pazarlamada devamlılığı sağlayacak farklı tekniklerin üreticiler tarafından benimsenmesi pazarda rekabet gücü sağlayabilir.

İşletmelere nar yetiştiriciliğine yönelik devlet tarafından taban fiyatı belirlenmesi, pirim uygulaması gibi desteklemeler ile mevcut olan mazot gübre desteğinin iyileştirilmesi gibi desteklemeler imkanlar dahilinde faydalı olması mümkündür.

Üreticilerin yeni tesis edecekleri nar bahçelerinde, erkenci ya da geççi nar çeşitlerini tercih etmeleri pazarlama süresini uzatacağı için faydalı olabilir.

6. KAYNAKLAR

- Anonim, 2018. Akdeniz İhracatçı birlikleri, Mersin.
- Anonim, 2019. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Bakan, B. ve Paksoy, S., 2005. Tarım Sektörünün Türkiye Ekonomisine Katkısı, *GAP 4. Tarım Kongresi*, Şanlıurfa, 1422-1429.
- Çakmak, B. ve Aküzüm, T., 2006. Türkiye’ de Tarımda Su Yönetimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *TMMOB Su Politikaları Kongresi*, Ankara, 349-360.
- Cesur, Ö., Karaaslan, M., Vardin, H., Yılmaz, F.M., 2015. Şanlıurfa’da Yetiştirilen Hicaz Çeşidi Nar Tanelerinden Anardana Üretiminde Farklı Kurutma Koşullarının Askorbik Asit (C Vitamini) Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi, *GAP VII. Tarım Kongresi*, Şanlıurfa, 429-433.
- Çelikyurt, M.A., Gölükcü, M., Tokgöz, H., 2005. Nar Çekirdeğinin Bazı Özellikleri ve Nar Çekirdeği Yağının Yağ Asiti Bileşimi, *Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü*, Antalya, 38.
- Çeltikçi Polat, N., 2008. Türkiye Ekonomisinde Nar ve Nar Türevleri, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya, 62-99.
- Çoşgun Aydın, F., 2011. Hicaznar Nar (*Punica granatum L.*) Çeşidinde Gibberellik Asit, Bor ve Gibberellik Asit, Bor ve Kalsiyum Uygulamalarının Verim ve Kalite Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta, 85-87.
- Elyatem, S.M. and Kader, A., 1984. Post-harvest Physiology and Storage Behaviour of Pomegranate Fruits, *Scientia Horticulturae*, 24: 287-298.
- Emeksiz, F., Albayrak, M., Güneş, E., Özçelik, A., Özer, O.O. ve Taşdan, K., 2005. Türkiye’ de Tarımsal Ürünlerin Pazarlama Kanalları ve Araçlarının Değerlendirilmesi, *Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi: 2. Cilt*, Ankara, 1155-1172.
- Eroğlu, D., Oğuz, H.İ. ve Ukav, İ., 2011. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Nar (*Punica Granatum L.*) Üretimi ve Pazarlanması, *VI. Tarım Kongresi*, Şanlıurfa, 102-112.
- Godara, N.R. and Godara, R.K., 1991. Assesment of New Germplasm of Pomegranate at Hisar, *Haryana Journal of Horticultural Sciences*. 20 (3-4): 197-202.
- Güler, A., 2016. Farklı Bölgelerde Yetişen Hicaznar (*Punica granatum L.*) Nar Çeşidi Meyvelerinin Bazı Fiziksel ve Biyokimyasal İçeriklerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta, 49-57.
- Kızılaslan, H. ve Yalçın, A., 2012. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Sistemleri, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. II*, 119-140.
- Kıracı, M.A., 2006. Tekirdağ İli Şarköy İlçesi Bağcılığının Mevcut Durumu, Üreticileri Sorunlarının Çözümüne İlişkin Örgütlenme Olanaklarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Tekirdağ, 54-62.
- Kirpi, N., 2010. Derim Sonrası Sıcak Su Uygulamasının Hicaznar Çeşidinde Muhafaza Kalitesi Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Adana, 47-49.

- Kurt, H. ve Şahin, G., 2013. Bir Ziraat Coğrafyası Çalışması: Türkiye’de Nar (*Punica granatum*), *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı:27*, İstanbul-ISSN:1303-2429, 551-574.
- LaRue, J. H., 1980. Growing Pomegranates in California, *Univ. California Leaflet*, No.2459.
- Miran, B., 2002. Temel İstatistik, *E.Ü. Matbaası*. İzmir
- Nalbur, E. ve Sabır Küçükbasmacı, F., 2011. Danelenmiş Narlarda Askorbik Asit ve Modifiye Atmosfer Paketlemenin Muhafaza Süresince Kalite Üzerine Etkileri, *Türkiye VI. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi*, Şanlıurfa, 404-411.
- Newbold P., 1995. Statisticsfor Business &Economics, Fourth Edition, *Prentice-Hall*. New Jersey.
- Özalp, A., 2010. Antalya İlinde Nar Üretimini Ekonomik Analizi, Yüksek Lisans Tezi *Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Antalya, 11-65.
- Özalp, A. ve Yılmaz, İ., 2013. Antalya İli Nar Üretiminde Girdi Kullanımı, Kârlılık ve Verimlilik Analizi, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 26(1)*, 19-26.
- Özgül, A.I., Yılmaz, C., 2000. Pomegranate Growing in Turkey, P. Melgarejo-Moreno, J.J. Martinez-Nicolas, J. Martinez-Tome (Editor) Production, Processing and Marketing of Pomegranate in The Mediterranean Region: *Advances in Research and Technology*, CIHEAM-IAMZ, Zaragoza, 41-48.
- Özsayın, S., 2012. Antalya İli ve Çevresindeki Nar (*Punica granatum* L.) Bahçelerinin Beslenme Durumlarının, Bazı Meyve Kalite Kriterlerinin ve antioksidan Aktivitelerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Antalya, 97-99.
- Şahin, Ö., 2013. Antalya İli Nar Alanlarında Görülen Zararlılar ve Doğal Düşmanları, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta, 32-33.
- Şahin, A., 2013. Nar Yetiştiriciliği, BATEM (Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü). Antalya.
- Şen, F. ve Eroğul, D., 2012. Adıyaman İlinde Yetiştirilen ‘Hicaznar’ Nar Çeşidinin Depolama Sürecindeki Değişimin Belirlenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 7 (2)*, 103-111.
- Turgut Yıldız, D., 2012. Akdeniz Bölgesi’nde Yetiştirilen Bazı Nar (*Punica granatum*, L.) Çeşit Ve Genotiplerinin antioksidan Aktiviteleri Ve Fenolojik Bileşenlerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta, 70-73.
- Uygun, N., Ulusoy, M.R. ve Satar, S., 2010. Biyolojik Mücadele, *Türk. biyo. müc. derg.*, 1 (1): 1-14.
- Vardin, H. ve Abbasoğlu, M., 2004. Nar ekşisi ve narın diğer değerlendirilme olanakları, *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*, Van, 165-169.
- Yılmaz, S. ve Yılmaz İ., 1998. Akdeniz Bölgesi ve Antalya İli Tarım İşletmelerinin Başlıca Özellikleri, *Akdeniz Üniv. Ziraat Fak. Derg.* 11, 137-148.
- Zarei, M., Azizi M. and Zeinolabedin, B.S., 2011. Evaluation of Physicochemical Characteristics of Pomegranate (*Punica granatum* L.) Fruit during Ripening, *Fruits*, 66, 121-129.

Url-1 <<http://cografyaharita.com/turkiye-dilsiz-haritalari.html>>, [Ziyaret Tarihi: Haziran 2018].

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ayşegül BOZLAĞAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Manavgat 01.02.1986
Telefon :507 3773585
E-posta :aysegul_aydemir_07@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: YDA Manavgat Lisesi	2004
Üniversite	: SDÜ/Ziraat Fakültesi/Bitki Koruma	2010
Yüksek Lisans	:	
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2012-	Tarım ve Orman Bakanlığı-Taşra	Ziraat Mühendisi

UZMANLIK ALANI

YABANCI DİLLER : İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER